

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
Katedra Obecné antropologie

Jana Reichlová

**HOŘELA PAŘÍŽ? ANALÝZA MEDIÁLNÍHO
OBRAZU POULIČNÍCH NEPOKOJŮ VE
FRANCII NA PODZIM ROKU 2005**

Diplomová práce

Praha 2006

Vedoucí magisterské práce: Mgr. Marek Jakoubek, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité citace a zdroje jsem řádně uvedla v seznamu literatury.

Jana Reichlová

V Praze 19. 6. 2006

PODĚKOVÁNÍ:

- Mgr. Marku Jakoubkovi, Ph.D. za odborné vedení práce
- svým blízkým za podporu a trpělivost

OBSAH

1. Úvod	7
2. Metodologie a metoda	10
2.1 Úvod	10
2.2 Metodologické přístupy	10
2.3 Analýza textů jako metoda	13
2.3.1 Dokumenty a texty	13
2.3.2 Obsahová analýza	14
2.3.3 Narativní struktury	16
2.3.4 Etnografie	16
2.3.5 Analýza členských kategorií Harveyho Sackse	17
2.3.6 Post-strukturalistická textová analýza	18
2.3.7 Metoda interpretativního sociologického čtení	20
2.4 Zpracování dat	21
2.4.1 Kódování	21
2.4.1.1 Typy kódů	23
2.4.1.2 Kategoriální systémy	25
2.5 Práce s daty	25
2.5.1 Zkoumaná data	25
2.5.2 Sběr dat	26
2.5.3 Zpracování dat	28
2.5.3.1 První fáze	28
2.5.3.2 Druhá fáze	29
2.5.3.3 Třetí fáze	30
2.5.4 Výhody a nevýhody textové analýzy	31
3. Masmédia, masová komunikace a konstrukce obrazů reality	33
3.1 Úvod	33

3.2 Komunikace	33
3.3 Médium a mediace	36
3.4 Masová média	40
3.5 Mediální (masová) komunikace	43
3.6 Mediální produkt	44
3.7 Publikum	47
3.8 K čemu média slouží?	50
3.9 Jak nás média ovlivňují?	51
3.9.1 Vývoj teorií o účinku médií	52
3.9.2 Účinky zpravodajství	54
3.9.2.1 Demytizace zpráv	55
3.9.2.2 Zpráva a její vymezení	55
3.9.2.3 Názor vs. objektivita	56
3.10 Charakteristika sledovaných periodik (MF Dnes, HN)	60
3.10.1 Mladá Fronta Dnes (MF Dnes)	60
3.10.2 Hospodářské noviny (HN)	62
4. Prezentace výsledků	65
4.1 Úvod	65
4.2 MF Dnes vs. HN	66
4.3 Detailnější pohled	68
4.3.1 Příčiny nepokojů	69
4.3.1.1 MF Dnes	69
4.3.1.2 Hospodářské noviny	73
4.3.2 Demonstranté, jejich život a postoje	77
4.3.2.1 MF Dnes	78
4.3.2.2 Hospodářské noviny	79
4.3.3 Předměstí, jejich vznik a etnické složení	80
4.3.3.1 MF Dnes	80
4.3.3.2 Hospodářské noviny	82
4.3.4 Islám a muslimové	84

4.3.4.1 MF Dnes	84
4.3.4.2 Hospodářské noviny	85
4.3.5 Fotografie	87
4.4 Závěr	89
5. Závěr	91
Použitá literatura	95
Ostatní zdroje	97
Přílohy	98

1. ÚVOD

Předmětem následující analýzy je vlna pouličních nepokojů, která na přelomu října a listopadu 2005 zasáhla pařížská předměstí i předměstí mnoha dalších francouzských měst, a způsob jejich interpretace některými hlavními českými periodiky, potažmo vytváření obrazu těchto událostí a míst, kde se odehrály.

V noci z 27. na 28. října 2005 se na předměstích Paříže rozpoutala vlna pouličních bouří, resp. bouře, které se rozpoutaly v příštích dnech byly následkem událostí z této noci. K čemu vlastně došlo? Podle prvních zpráv stíhala francouzská policie několik výrostků v Clichy-sous-Bois. Policie nejprve uvedla, že pronásledovala skupinu zlodějů. Výsledek? Dva mladíci (Zaid, 17 let, tuniského původu; Banou, 15 let, malijského původu) zemřeli, když přelézali zeď u trafostanice vysokého napětí v ulici Dubios; dostali ránu elektrickým proudem. Třetí mladík, který s nimi zeď přelézal (21 let, tureckého původu), byl vážně zraněn. Takové byly první policejní zprávy o incidentu. Tyto události odstartovaly vlnu pouličních bouří a střetů místních obyvatel s policií.

Následující, několik týdnů trvající nepokoje svou mohutností (zapalování aut, ale také školních budov, supermarketů a několika policejních stanic, fyzické napadání policejních hlídek) překvapily francouzskou veřejnost. Pro média se staly tématem číslo jedna a pro politiky ideální příležitostí, jak se vymezit proti politickým protivníkům před nadcházejícími francouzskými prezidentskými volbami v roce 2007. Někteří politici se snažili svými postoji situaci uklidňovat, jiní naopak svým přístupem nepokoje rozdmýchávali. Nicméně ve výsledku se tyto události staly námětem mnoha úvah a diskuzí o příčinách stávající situace, o francouzském integračním

modelu, multikulturní společnosti, ghettoizaci předměstí velkých francouzských měst a o soužití Arabů, potažmo vyznavačů islámu a obyvatel západního kulturního světa. Tyto události byly často dávány do souvislosti s nárůstem radikálního islamismu, nebezpečí terorismu a otázkami po směřování integrační politiky nejen ve Francii, ale v celé západní Evropě.

Toto téma představovalo pro česká média relativně nový, neznámý námět a psaní o něm vyžadovalo ze strany redaktorů určitý stupeň znalosti situace. Česká média se událostmi okolo nepokojů zabývala v poměrně velkém rozsahu. Zprávy o situaci ve Francii přinášely průběžně televizní i rozhlasové stanice a všechny deníky, přičemž snaha o pojmenování příčin těchto bouří vedla k různým výsledkům. Od rozboru francouzských problémů nebylo daleko k otázkám o podrobnostech a odlišnostech francouzské a české situace přistěhovalců a menšin, a tak jsme se mohli setkat s jakýmsi přebíráním tématu a jeho roubováním na české poměry, především ve vztahu k romské menšině. Všechny tyto skutečnosti se tak staly důvodem a motivací pro psaní následující práce.

Cílem následující analýzy je prozkoumat, jakým způsobem informovaly o výše popsaných událostech dva české celostátní deníky – Mladá Fronta Dnes a Hospodářské noviny, jak byly tyto události prezentovány a interpretovány a jaký obraz vytvářely mediální zprávy a analýzy o místech, kde se nepokoje odehrávaly a o lidech, kteří byli jejich hlavními účastníky. Jelikož česká většinová společnost zatím nemá přímou, osobní zkušenost s arabskými imigranty, dílčím cílem této analýzy bude rovněž prozkoumání obrazu údajných francouzských ghett a přistěhovaleckých čtvrtí, jak je vytvářela dvě česká periodika v době francouzských nepokojů na

přelomu října a listopadu 2005.

Kombinace dvou výše zmíněných periodik není náhodná. Zvolila jsem Mladou Frontu Dnes, protože má největší podíl na trhu celostátních deníků a již téměř stereotypně bývá označována jako „největší český seriózní deník“. MF Dnes představuje deník nijak zásadně vyhraněný, určený pro širokou veřejnost. Rozhodla jsem se proto pro srovnání s jiným celostátním deníkem – Hospodářskými novinami, který je určen pro poměrně specifický okruh čtenářů. Hospodářské noviny čtou především lidé, kteří se zajímají (obecně řečeno) o obchod a ekonomiku a HN jim v tomto směru poskytují spoustu důležitých informací. HN tedy přinášejí zpravodajství s důrazem na ekonomiku, přičemž velký prostor je běžně věnován názorové rubrice. Cílem mé práce je tedy zároveň zhodnocení a porovnání přístupu těchto dvou deníků k u nás poměrně novému tématu, jeho uchopení, zpracování a zasazení do kontextu událostí.

2. METODOLOGIE A METODA

2.1 Úvod

V následující kapitole se budu zabývat metodologií a metodami výzkumu. Nejprve se zaměřím na rozlišení kvalitativního a kvantitativního metodologického přístupu v odborné literatuře. V druhé části kapitoly se budu věnovat textové analýze jako jedné z metod analýzy dat. Rozeberu a budu srovnávat různé přístupy k textové analýze, opět z pohledu odborné literatury. Ve třetí části se budu zabývat možnostmi zpracovávání dat a poslední část této kapitoly se bude týkat již konkrétně mé vlastní studie – analýzy mediálního obrazu francouzských nepokojů, jejíž cíle jsem vytyčila v předchozí části práce – a popisu toho, jak jsem metodologicky zpracovávala získaná data.

2.2 Metodologické přístupy

Metodologie představuje obecný přístup ke studiu výzkumného problému, na jejímž základě se výzkumník rozhoduje, jaké metody použije ke sběru dat a jejich analýze. Zvolená metodologie stanovuje způsob, jakým výzkumník přistupuje ke studovanému problému. Ve společenských vědách může být metodologie definována ze široka (např. kvalitativní nebo kvantitativní) nebo úžeji (např. zakotvená teorie nebo konverzační analýza). Podle Silvermana nemůže být metodologie, stejně jako teorie, správná nebo špatná, může být

pouze více či méně užitečná (Silverman, 2001: 4). Metodologie, jak ji definuje Hendl, se zabývá systematizací, posuzováním a navrhováním strategií metod výzkumu (Hendl, 2005: 341).

Nejčastěji bývá metodologie rozdělována na kvalitativní a kvantitativní. V návaznosti na tuto skutečnost rozlišujeme výzkumy na kvantitativní a kvalitativní.

Vzorem kvantitativního přístupu k výzkumu v sociálních vědách jsou metody přírodních věd. Předpokládá se, že lidské chování můžeme do jisté míry měřit a předpovídat. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty jsou zjišťovány pomocí měření a v dalším kroku jsou získaná data analyzována statistickými metodami s cílem je vysvětlit, popsat a případně ověřit pravdivost hypotéz o vztahu proměnných (Hendl, 2005: 46).

Ve společenských vědách pojem kvalitativní výzkum označuje výzkum, který se zaměřuje na to, jak jednotlivci a skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět. Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce. Podle jiných kritérií může být kvalitativní výzkum vymezen negativně, a to jako výzkum, který neužívá statistických metod a technik.

V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Sběr dat a jejich analýza probíhají v delším časovém intervalu a probíhají současně. Během této doby výzkumník své domněnky a závěry přezkoumává, ověřuje popisnou, interpretační a teoretickou validitu výsledků. Výzkumník může navrhnout teorii o fenoménu, který pozoroval

(Hendl, 2005: 51).

Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědeckých základech postavené vědě. Postupně získal kvalitativní výzkum ve společenských vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu (Hendl, 2005: 49).

Disman poukazuje na rozdíl mezi kvantitativním a kvalitativním výzkumem, který spočívá v jejich odlišné logice. Kvantitativní výzkum je deduktivní. Na začátku je problém existující buď v teorii nebo sociální realitě. Tento problém je přeložen do hypotéz. Ty jsou základem pro výběr proměnných. Sebraná data jsou použita pro testování hypotéz a výstupem kvantitativního výzkumu je soubor přijatých nebo zamítnutých hypotéz. Kvalitativní výzkum naproti tomu používá induktivní logiku. Na začátku výzkumného procesu dochází ke sběru dat. Poté výzkumník pátrá po pravidelnostech existujících v těchto datech, po významu těchto dat, formuluje předběžné závěry a výstupem mohou být nově formulované hypotézy nebo nová teorie (Disman, 1993: 287).

Podle Silvermana je jedním z významných přínosů kvalitativního výzkumu fakt, že pomocí jeho teoretických zdrojů lze do hloubky analyzovat malé množství veřejně sdílených dat (Silverman, 2001: 152).

Ačkoli mají dnes oba metodologické přístupy své příznivce i kritiky, bývá uznávána jejich vzájemná komplementarita, která se využívá při tzv. smíšených výzkumech (Hendl, 2005: 60). Smíšený výzkum je definován jako obecný přístup, v němž se kombinují kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmaty v rámci jedné studie.

2.3 Analýza textů jako metoda

Metody představují specifické výzkumné techniky (Silverman, 2001: 4). Patří mezi ně jednak kvantitativní techniky, jako například statistické korelace, a jednak techniky, jako jsou pozorování, provádění interview nebo pořizování audionahrávek. Stejně jako metodologii, ani zvolenou techniku nelze označit za správnou nebo naopak špatnou. Lze pouze konstatovat, že některé jsou více a jiné méně užitečné v závislosti na jejich vhodnosti vzhledem ke zvolenému teoretickému rámci, metodologii a výzkumnému problému. Prostřednictvím metod sběru dat získáváme informační materiál o realitě (Hendl, 2005: 207).

Textová analýza představuje jednu z možných technik práce s daty. Podle Dismana představuje analýza dokumentů studium jakýchkoli dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Záznamem mohou být právě tak dobře psané dokumenty jako jakékoliv materiální stopy lidského chování (Disman, 1993: 124). Silverman se domnívá, že texty poskytují bohaté, běžně se vyskytující, dostupné zdroje dat, které mají skutečný vliv na náš svět (Silverman, 2001: 152).

2.3.1 Dokumenty a texty

Dokumenty mohou tvořit jediný datový podklad studie nebo mohou doplňovat data získaná pozorováním a rozhovory. Hendl rozlišuje různé druhy dokumentů a textů – *osobní dokumenty* (cokoli, co bylo pořizeno, napsáno nebo fotografováno k soukromým účelům, tzn. dopisy, zápisníky, deníky, rodinné fotografie apod.),

úřední dokumenty (napsané, fotografované nebo jinak pořízené dokumenty ve firmách nebo úřadech, tzn. výroční zprávy, zprávy ze schůzí, vyhlášky apod.), *archivované údaje* (např. záznamy o počtu zákazníků ve firmě, rozpočty firmy, seznamy zaměstnanců, statistické údaje o firmě apod.), *výstupy masových médií* (noviny, časopisy, televizní a rozhlasové programy) a *virtuální data* (nacházejí se na internetu, např. internetové stránky, obsahy internetové pošty nebo internetových diskuzí). Stejně jako Disman považuje za dokumenty taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum (Hendl, 2005: 204).

2.3.2 Obsahová analýza

Obsahová analýza je jedním z možných přístupů k práci s daty v podobě textů. Jedná se o kvantitativní metodu, která bývá využívána zejména v oboru masové komunikace. Při obsahové analýze si výzkumník stanoví soubor kategorií a poté počítá případy spadající do jednotlivých kategorií, přičemž zásadním kritériem je, aby kategorie byly stanoveny dostatečně přesně.

Obsahovou analýzu vyvinul Bernard Berelson ve čtyřicátých letech 20. století. Původně byla určena k analýze obsahu médií, avšak od té doby se její využití rozšířilo i do společenských věd a do humanitních oborů (Kronicková 1997).

Podle Silvermana je teoretický základ obsahové analýzy nejasný a „její závěry mohou být často otřepané“¹. Problematická je rovněž skutečnost, že kategorie vždy formuluje, přiřazuje a sčítá

---

¹ Silverman, David: *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*, London 2001, str. 123.

výzkumník. Kategorie mohou být definovány správně, ale zůstává otázkou, jakým způsobem vlastně kategorizuje (a počítá) publikum, příjemci těchto zpráv. Nicméně v některých kvalitativních výzkumech lze malé množství textů analyzovat např. za účelem studia kategorií konkrétních informátorů a pochopení jejich používání při vyprávění a konstrukci příběhů (Silverman 2001: 124).

Naopak Disman považuje obsahovou analýzu za objektivní studium sdělení jakéhokoliv druhu. To znamená, že plán analýzy musí být takový, že budou-li dva nebo více výzkumníků nezávisle analyzovat stejný materiál, musí dojít ke shodným výsledkům (Disman, 1993: 169). Obsahová analýza se může zabývat právě tak obsahem sdělení jako jeho formou, autorem i adresátem takového sdělení. Sféra uplatnění obsahové analýzy je nesmírně široká. Může být použita pro srovnání, jak různé masové sdělovací prostředky referují o určitých událostech. Může být použita nejen pro definování, ale i pro odhalení skrytých úmyslů sdělovatele a má uplatnění i uvnitř jiných výzkumných technik (např. při zpracování dlouhých otevřených otázek). Podle Dismana je obsahová analýza jednou z nejproduktivnějších mezi ostatními technikami sběru informací. K jejím výhodám je rovněž nutno přičíst skutečnost, že je daleko méně nákladná než kterákoliv z jiných technik (Disman, 1993: 174).

Kronicková se domnívá, že obsahová analýza představuje především měřicí nástroj – je metodou konverze verbálního textu na měřitelné proměnné. Je to – jak již bylo řečeno – kvantitativní technika, protože *„konečným výsledkem jsou proměnné měřené takovým způsobem, aby mohly být podrobovány kvantitativní statistické analýze“*².

---

² Kronicková, Jane: Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat, In: Sociologický časopis, Vol. 33, 1997, str. 57-67.

2.3.3 Narativní struktury

Silverman se na rozdíl od Dismana více zabývá kvalitativními teoretickými přístupy k textové analýze. První z nich se věnuje zkoumání struktur příběhů, vyprávění (**narrative structures**). Tento teoretický přístup zásadně ovlivnila a vyprofilovala práce Ferdinanda de Saussura. Saussure se věnoval studiu a teorii znaků, analýze znakových systémů, kterou nazýval sémiologie. Sémiologii považoval za disciplínu studující roli znaků jakožto součásti společenského života. Vedle sémiologie existuje ještě disciplína, která se nazývá sémiotika. Ta „zkoumá vlastnosti znaků a znakových soustav o sobě, dále jejich významových vztahů a interpretačních otázek a konečně jejich funkční komunikaci“³. Zabývá se tedy jak teorií a analýzou znaků, tak „praktikami označování“, tzn. vytvářením významů, např. produkce a čtení textů. Zároveň je sémiotika jednou z metod textové analýzy.

2.3.4 Etnografie

Jinou možnost studia textů představuje podle Silvermana postup etnografický (**ethnography**). Zde je nutné upozornit na specifičnost významu slova etnografie v západní antropologii. Zatímco v českém prostředí představuje etnografie „popis životních poměrů a zvyků cizích národů a primitivních (jednoduchých) společností“⁴, tedy národopis, v západní antropologii je chápána jako holistická výzkumná metoda, která se zabývá „zkoumáním perspektivy členů skupin, obsahů a forem jejich myšlení, interakcemi a sociálními

---

³ Kolektiv autorů: Filozofický slovník, Olomouc 1998, str. 361.

⁴ Jandourek, Jan: Sociologický slovník, Praha 2001.

praktikami⁵.

Stejně jako v případě narativních struktur by se i v případě etnografie měl výzkumník zabývat spíše procesy, skrze něž texty vykreslují „realitu“, a jaký mají vliv na příjemce těchto zpráv, než tím, zda takové texty obsahují pravdivé a správné nebo nepravdivé a špatné výpovědi. Etnografové si často při práci s texty kladou otázky typu: jak je text napsán, jak je čten, kdo text píše, kdo ho čte, za jakým účelem byl text napsán, při jaké příležitosti a podobně. Mezi takto zkoumané texty mohou patřit romány, novinové a časopisové články, e-mailová korespondence nebo oficiální dokumenty.

Jak již bylo naznačeno, u obsahové analýzy tkví problém dle Silvermana ve skutečnosti, že kategorie stanovuje výzkumník, přičemž publikum může přiřazovat kategorie a významy jiným způsobem. Naproti tomu metoda analýzy struktur sice deklaruje přístup z pohledu příjemce zprávy, nicméně Silverman tvrdí, že obvykle se stejně navrácí do původního schématu, kdy jsou kategorie stanoveny z pohledu výzkumníka. Etnografický postup se pokouší identifikovat kategorie používané běžnými „účastníky“. Avšak etnografickému přístupu schází dobře vyvinutý model popisu těchto kategorií (Silverman, 2001: 138).

2.3.5 Analýza členských kategorií Harveyho Sackse

Výše zmíněný model nachází Silverman u Sackse a jeho analýzy členských kategorií (***membership categorization analysis***).

---

⁵ Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha 2005, str. 118.

Americký badatel Harvey Sacks vytvořil tuto metodu a teorii, když se zabýval na první pohled triviální, ale nelehkou a zásadní otázkou, jaké „metody“ používají lidé, když žijí svůj sociální život (doslova dělají: *doing social life*). Zjistil, že lidé užívají ke své orientaci ve světě kategorie, které slouží k označení a popisu věcí a událostí, a že jimi udělují věcem smysl. Tyto členské kategorie, jak je Sacks nazval, neboť je užívají sami členové společnosti, jsou konstituovány vlastnostmi, které mluvčí považují pro tyto kategorie za typické. Těmito vlastnostmi mohou být také činnosti, které vycházejí z našeho běžného předpokladu, že určitá kategorie lidí dělá určité věci (Kaderka, 2002). Snahou členské kategorizační analýzy je tedy především interpretovat smysl komunikace z pohledu jejích účastníků, a nikoli z pozice speciálních znalostí analytika.

2.3.6 Post-strukturalistická textová analýza

Dalším přístupem k textové analýze se zabývá australský výzkumník Alan Mckee. Data získaná prostřednictvím textové analýzy představují pro výzkumníky informace o tom, jak lidé chápou svět kolem sebe, jak rozumějí tomu, kdo jsou, a jakým způsobem se tyto jejich představy slučují se světem, v němž žijí (Mckee, 2003: 1). Mckee vychází z předpokladu, že lidé z různých kulturních oblastí používají různé praktiky jak dávat věcem smysl, a že vnímají proto „realitu“ odlišně. K tomuto předpokladu lze přistupovat třemi odlišnými způsoby.

Realistický přístup vychází z premisy, že kultura, ve které žijí interpretuje realitu správně. Ostatní kultury se mýlí.

Antropologický strukturalismus uznává, že různé kultury chápou realitu odlišně; tyto kultury jsou však založeny na společných

strukturách, takže vlastně nejsou odlišné. „Univerzální myšlenkové struktury totiž určují veškeré lidské myšlení nezávisle na specifických sociálních podmínkách.“⁶

Třetí, kulturně relativistický nebo také post-strukturalistický přístup taktéž uznává skutečnost, že různé kultury chápou kulturu odlišně; nicméně není možné stanovit, že některý způsob je správný a jiný špatný. To znamená, že příslušníci odlišných kultur zažívají realitu odlišnými způsoby. Mckee se přiklání ke třetímu přístupu, formě kulturního relativismu, tzn. post-strukturalismu. V tomto smyslu rovněž chápe slovo „text“. Text je vhodný termín pro označení všech různých elementů kultury, které výzkumníci interpretují jako projevy kultury (nejen knihy, novinové a časopisové články, filmy a televizní programy, ale rovněž oblečení, nábytek atd.). Mckee označuje tento typ textové analýzy jako **post-strukturalistickou textovou analýzu**. Žádný text není jedinou pravdivou a přesnou interpretací reality, ve všech případech existují alternativní zachycení, která jsou stejně přesná, pravdivá, nezaujatá a realistická (Mckee, 2003: 29).

Pracuje-li výzkumník na základě post-strukturalistické analýzy, znamená to, že se snaží pochopit pravděpodobné interpretace, k nimž mohou docházet lidé, kteří tyto texty přijímají. Proto by měl klást důraz na několik věcí. Jednak by si měl průběžně dohledávat důkazy o tom, že lidé rozumějí textu stejně jako on, to znamená, že důležitou roli hraje práce se souvisejícími relevantními texty (při práci s novinovými články se může jednat například o čtenářská fóra, diskuse, uveřejnění ohlasů čtenářů apod.). Jednak je důležité klást při analýze textů velký důraz na kontext (tzn. zabývat se celým souborem textů, které mohou s tématem souviset; např. při analýze komikových seriálů je třeba prostudovat dostatečné množství dílů,

---

⁶ Jandourek, Jan: Sociologický slovník, Praha 2001.

abychom byli schopni odhalit pravidelnosti, podobnosti, struktury, používané symboly atd.). Další důležitou věcí by měla být snaha zjistit, jak *budou* lidé pravděpodobně text interpretovat, nikoli jak si myslíme, že by ho *měli* interpretovat.

2.3.7 Metoda interpretativního sociologického čtení

Jane C. Kronicková (1997) vytyčila tři druhy metod analýzy psaných textů. Jsou to obsahová analýza, Glasser-Straussova metoda konstantního srovnávání a hermeneutická interpretace textu, přičemž ve svém studiu se zaměřila především na třetí z těchto metod.

Interpretace textu podle hermeneutické tradice má své kořeny v německé filozofii. Jde o přístup, který zdůrazňuje hluboké porozumění materiálu, který máme k dispozici. Klade důraz na uvědomování si vzájemného propojení „faktu“ a „hodnoty“ a na hledání významu uvnitř materiálu v kontextu, v němž vznikl.

Jedná se o přístup, který je extrémně časově náročný. Podle Kronickové představuje tato metoda analytický nástroj, který je za určitých okolností velmi užitečný. Použití této metody je vhodné tehdy, má-li výzkumník k dispozici dokument zásadního významu. Z toho vyplývá, že text, který bude předmětem analýzy, by měl být pečlivě volen. Záměrem interpretativní analýzy textu je plné porozumění jeho významu, a proto text musí být takový, abychom dále prohlubovali vědění.

Ohniskem pozornosti je text samotný a cílem je úplné porozumění významu, který v něm je. Text musí být pochopen v celém jeho rozsahu.

Obzvlášť důležité jsou v procesu interpretace dva momenty.

Jednak je třeba text pochopit z jeho vlastního kontextu, nikoli z kontextu výzkumníka. Je rozdíl mezi významem textu (meaning) a signifikací (significance) textu. Význam je zahrnut v textu, zatímco signifikace odkazuje na důležitost nebo účinek textu na čtenáře. Jednak je důležité si uvědomit, že částem může výzkumník porozumět pouze ve vztahu k celku a celek pochopíme pouze ze znalosti jeho částí (tzv. hermeneutický kruh).

Interpretace textu tudíž není vhodná metoda za každých okolností. Z hlediska času a pracovního nasazení je to metoda velice náročná, nicméně při správné aplikaci poskytuje vysoce sofistikované výsledky.

2.4 Zpracování dat

2.4.1 Kódování

Poté, co si výzkumník zvolí soubor textů, s nimiž bude pracovat, má v rukou stále ještě velké množství hrubého materiálu, který musí určitým způsobem zpracovat a upravit do podoby, kdy jej může začít analyzovat. Stejně jako při analýze rozhovorů nebo biografii je i při textové analýze nutné zkoumaná data zpřehlednit a systematicky uspořádat.

Nejčastější způsob jak uspořádat získaná data, rozebíraný rovněž mnoha autory v odborné literatuře, představuje *kódování*. Kódování můžeme v obecné rovině charakterizovat jako proces analýzy údajů (Strauss a Corbinová, 1999: 42). Kódujeme-li data (která mají v

tomto případě již podobu textu, tzn. nejen když zkoumáme dokumenty, ale i do psané formy převedené interview nebo biografie) získaná v předchozích fázích výzkumu, znamená to, že se je snažíme rozčlenit do různých tříd a skupin. A právě k tomuto rozčlenění se využívá kódování.

Miles a Huberman se domnívají, že kódování jako takové je již analýza. Předmětem této analýzy je prozkoumání souboru dat a jejich smysluplné rozebrání, přičemž je však nutné ponechat jednotlivé části nedotčené a nenarušené. Tato část analýzy úzce souvisí s tím, jak bude výzkumník rozlišovat a slučovat data, která získal, a jaký obraz si o nich udělá (Miles a Huberman, 1994: 56).

Kódy představují jakési štítky nebo nálepky pro přiřazování jednotek významu k popisným nebo dedukcí odvozeným informacím, získaným v průběhu výzkumu. Kódy bývají obvykle přiřazovány k jednotkám různé velikosti – ke slovům, frázím, větám, nebo celým odstavcům – s podobnými charakteristikami. Popisují tyto jednotky, organizují je a dávají jim určitý význam. Tato část kódování vyžaduje značnou systematičnost, aby bylo posléze možné se v textu dobře orientovat, rychle vyhledávat a seskupovat jednotlivé segmenty ve vztahu k výzkumným otázkám, hypotézám, tématům nebo konceptům. Kódy rovněž posilují a urychlují analýzu. Vytvořené kódy mohou mít podobu jednoznačné kategorie, nebo kategorie komplexní (například metafora). Kódy rovněž posilují a urychlují analýzu (Miles a Huberman, 1994: 56).

2.4.1.1 Typy kódů

Technice kódování se věnují Miles a Huberman a rozlišují tři typy kódů:

- kódy *deskriptivní* (descriptive codes) – popisují větu, odstavec nebo příslušný segment textu, ale nevysvětlují je, neanalyzují; s těmito kódy se pojí jen malá interpretativní činnost;
- kódy *interpretativní* (interpretative codes) – přiřazují se ke stejným segmentům textu jako kódy deskriptivní, ale přistupují k nim více interpretativně, při jejich přiřazování se bere v úvahu kontext a celé pozadí a „zákulisí“ zkoumaného jevu; jsou analytičtější než kódy deskriptivní;
- kódy *vzorové* (pattern codes) – jsou deduktivní a vysvětlující; při tomto typu kódování daný segment ilustruje vynořující se leitmotiv, uspořádání, vysvětlení nebo vzorec, který již mohl výzkumník rozpoznat v průběhu sběru dat v událostech nebo vztazích zkoumaného prostředí; vzorové kódy sjednocují velké množství materiálu do smysluplných jednotek, představují jakýsi meta-kód (Miles a Huberman, 1994: 57–69).

Jiný typ kódování aplikují v rámci metody zakotvené teorie Strauss a Corbinová (1999). Stanovili rovněž tři fáze kódování.

- *Otevřené kódování* – je ta část analýzy dat, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů; během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných; bez tohoto prvního a základního analytického kroku by nemohl proběhnout zbytek analýzy ani následná komunikace (1999: 43).

- *Axiální kódování* – představuje soubor postupů, jejichž pomocí jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To se činí v duchu kódovacího paradigmatu, které zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky. Otevřené kódování údaje rozděluje a umožňuje určit některé kategorie. Axiální kódování tyto údaje zase novým způsobem skládá dohromady vytvářením spojení mezi kategorií a jejími subkategoriemi; jde o vytvoření něčeho, co se časem stane jednou z několika hlavních kategorií. V axiálním kódování se výzkumník musí soustředit na bližší určení kategorií pomocí podmínek, které jej zapříčiňují, kontextu, v němž je zasazen, strategií jednání a interakce, pomocí kterých je ovládán a vykonáván, a následků těchto strategií. Tyto blíže určující charakteristiky kategorie upřesňují, proto jsou nazývány subkategorie (1999: 70-71).
- *Selektivní kódování* – v tomto procesu se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a kategorie, u nichž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjí. V případě selektivního kódování se integrace kategorií příliš neliší od axiálního kódování. Provádí se pouze na vyšší – abstraktnější úrovni analýzy. Výsledkem integrace existujících kategorií by mělo být vytvoření zakotvené teorie (1999: 86-87).

Jak již bylo řečeno, kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Postup vede také k doporučení, která data nebo případy je nutné ještě zahrnout do analýzy.

V další části kapitoly (oddíl 2.5.) blíže popisují, jak jsem

postupovala při zpracování dat a jejich analýze.

2.4.1.2 Kategoriální systémy

Jako pomocná technika při kódování záznamů rozhovorů, pozorování nebo dokumentů se někdy využívá vytváření kategoriálních systémů. Konstrukcí kategoriálních systémů se myslí návrh popisného systému kategorií pro systematickou klasifikaci a roztřídění dat. Jejich pomocí lze datový materiál uspořádat tak, že se přiřazuje k různým nadpisům.

Základní myšlenka kategoriálních systémů spočívá v tom, že deskriptivní systém by měl být abstraktnější než materiál, který se klasifikuje.

2.5 Práce s daty

2.5.1 Zkoumaná data

Jak jsem uvedla již na začátku, svou práci jsem se rozhodla založit na analýze novinových článků. Novinové články představují mediální produkt, který je finálním článkem procesu mediální komunikace (více viz kapitola 3).

V mém případě se jedná o novinové články publikované ve dvou českých celostátních denících – Mladé frontě Dnes (MF Dnes) a Hospodářských novinách (HN) – od 27. října 2005 (vypuknutí nepokojů ve Francii) do konce roku, tzn. do 31. prosince 2005.

Uvedené časové období jsem zvolila z toho důvodu, že v průběhu nejsilnějších nepokojů se články v novinách vyskytovaly velice často, téměř v každém vydání. Často šlo i o více příspěvků týkajících se této problematiky v jednom vydání novin. Ve dnech od 7. do 11. listopadu 2005 vycházelo jak v MF Dnes tak v HN nejvíce článků, byly jim věnované celé stránky novin a 8. listopadu vyšla v MF Dnes mimořádná příloha „Paříž v plamenech“, doplněná o fotografie. Intenzita výskytu zpráv však slábla spolu s tím, jak se zklidňovala situace na předměstích francouzských měst (drtivá většina článků byla uveřejněna do 21. 11. 2005, kdy v průběhů nepokojů zemřel jeden člověk, i přesto, že situace se tou dobou již zklidňovala – viz tabulka č. 1) a na samém konci roku se o nepokojích psalo velice sporadicky nebo vůbec. Proto jsem se nezajímala o (spíše ojedinělé) články publikované v roce 2006.

Tab. č.1 Časové rozmezí publikovaných článků

	Články celkem	Články publikované od 28. 10. do 21. 11. 05	%*	Články publikované od 21. 11. do 31. 12. 05	%*
MF Dnes	47	46	97,9	1	2,1
HN	47	41	87,2	6	12,8

* zaokrouhleno na jedno desetinné místo

2.5.2 Sběr dat

Soubor článků jsem si vytvořila samostatně pomocí internetových online archivů obou periodik⁷. MF Dnes má na internetových stránkách online archiv, v němž je možné vyhledávat články

⁷ <http://hn.ihned.cz/index.php?p=503000>.
<http://mfdnes.newtonit.cz/default.asp?cache=717525>.

publikované v určitém časovém období na základě klíčových slov. Zadávala jsem tudíž klíčová slova a jejich kombinace (*nepokoje, pouliční bouře, Paříž, Francie, nepokoje and Paříž, pouliční bouře and Paříž*) a poté pročetla vyhledané články. Hospodářské noviny mají na internetu online archiv, v němž je možné pročitat konkrétní vydání novin, nikoli vyhledávat podle klíčových slov. V případě Hospodářských novin jsem tedy procházela jednotlivá vydání novin ve zvoleném období, četla články a vybírala ty, které se týkaly dané problematiky.

Celkem jsem měla k dispozici 95 článků otištěných v novinách v období od 27. října do 31. prosince 2005, z toho 48 v MF Dnes a 47 v Hospodářských novinách. Články z HN jsem nemusela dál třídit a provádět vyřazování, protože jsem je získala vlastním výběrem, nikoli na základě klíčových slov. U článků pocházejících z MF Dnes jsem však musela jeden článek vyřadit, protože se netýkal tématu (zpráva o tenistovi Tomáši Berdychovi, který vyhrál turnaj v Paříži). Po vyřazení jsem získala celkem 94 článků, z toho 47 uveřejněných v MF Dnes a 47 v Hospodářských novinách.

Těchto 94 článků se přímo týkalo mnou zvoleného tématu a další třídění a vyřazování článků jsem již neprováděla. S těmito články jsem tedy mohla pracovat.

Některé články byly rovněž doplněny o fotografie. Obrazová dokumentace a vizuální aspekt zpráv dnes tvoří důležitou složku zpravodajství, a mohla by jistě být samostatným tématem jiné studie. I přesto, že hlavním předmětem mého zkoumání byly novinové články, věnovala jsem fotografiím pozornost. Blíže se jimi zabývám v kapitole 4, věnované prezentaci zjištění.

2.5.3 Zpracování dat

V okamžiku, kdy jsem měla k dispozici výše uvedených 94 článků, mohla jsem přejít k práci s těmito daty, k jejich analýze. Postupovala jsem ve třech krocích.

2.5.3.1 První fáze

V počáteční fázi jsem postupně pročítala články a snažila jsem se všimnout si především vnějších ukazatelů. Zaměřovala jsem se na to, zda se jedná o zprávy přejaté od zpravodajských agentur, zda jde o vlastní příspěvky od redaktorů (případně zvláštních zpravodajů), nebo jestli se jedná o texty příležitostných přispěvatelů, případně názory čtenářů. V této fázi jsem si proto články rozdělila do 3 kategorií:

1. *agenturní zprávy* – většinou stručné zprávy, obsahující základní informace přinášející odpovědi na otázky, co se stalo, kde, kdy a za jakých okolností;
2. *zpravodajské příspěvky* – ve většině případů obsáhlejší texty jednak ve stručnosti shrnující fakta o tom, co se přihodilo, jednak vysvětlující, popisující kontext a základní souvislosti událostí;
3. *ostatní texty* – v převážné většině případů články občasných přispěvatelů, někdy spolupracovníků vybraných periodik, publicistů, odborníků na danou problematiku, vyjadřující různé pohledy na věc, zasazující události do širšího soudobého i historického rámce.

Pozornost jsem věnovala rovněž obrazové dokumentaci. Všímal jsem si, zda jsou články doplněny o fotografie, či nikoli. Pokud se fotografie objevily, soustředila jsem se především na jejich umístění v rámci deníku.

2.5.3.2 Druhá fáze

V druhé fázi zpracování dat jsem se zaměřovala na celkové vyznění článků, na to, jaké informace přinášely v obecné rovině, která témata se opakovala a jakým způsobem bylo popisováno prostředí, události a jejich účastníci.

Vycházela jsem ze zásad post-strukturalistické textové analýzy, jak ji definuje McKee, totiž z toho, že žádný text není jedinou pravdivou a přesnou interpretací reality. Ve všech případech existují alternativní zachycení, která jsou – z pohledu jiné osoby a pro jinou osobu – stejně přesná nebo pravdivá. McKee rovněž zdůrazňuje, že je třeba klást důraz na dvě věci. V první řadě je důležité průběžně dohledávat důkazy o tom, že lidé rozumějí textu stejně, to znamená, že důležitou roli hraje práce se souvisejícími relevantními texty. Jednak je důležité klást důraz na kontext, tzn. zabývat se velkým okruhem textů, které mohou s tématem souviset. Proto jsem v této fázi zpracování dat rovněž pracovala s texty z odlišných zdrojů. Procházela jsem různá česká i zahraniční periodika (v jejich elektronické podobě), diskusní fóra a názorové rubriky, abych byla schopna věcem lépe rozumět a dávat je do souvislostí.

V této fázi práce s daty jsem rovněž potřebovala texty nějakým způsobem utřídit, kategorizovat a tematicky rozdělit. Použila jsem proto techniku kódování. Inspirovala jsem se Milesem a

Hubermanem a použila jsem jimi navrhované deskriptivní kódování. To mi umožnilo články systematicky utřídit, zpřehlednit a celkově mi to zjednodušilo orientaci v materiálech a práci s daty. Mnoho článků bylo poměrně dlouhých a zabývalo se několika aspekty problému naráz, proto jsem je potřebovala právě prostřednictvím kódování uspořádat do kategorií.

Co se týká fotografií, zajímalo mne, kdo, případně co je na fotografiích zachyceno, jaké náměty, situace a postavy si fotografové nejčastěji vybírali.

2.5.3.3 Třetí fáze

V následující fázi analýzy dat jsem se zajímala především o to, jaké jsou typické pojmy používané k popisu účastníků a prostředí. Zajímalo mne, zda vznikají nějaká stereotypní označení, popisy situace a podobně.

Snažila jsem se vypořádat, co se čtenář mohl při čtení textů dozvědět o:

1. příčinách nepokojů;
2. protestujících, jejich životě a postojích;
3. předměstích, jejich vzniku a etnickém složení;
4. islámu a muslimech obecně.

V této fázi jsem se držela zásad metody interpretativního sociologického čtení, jak ji vytyčila Jane Kronicková (viz výše, oddíl 2.3.7.). Kladla jsem pozornost na text samotný a mým cílem bylo zcela porozumět významu, který v něm je. Snažila jsem se text pochopit v celém jeho rozsahu.

U fotografií jsem se v této fázi snažila zjistit, jakou atmosféru zachycovaly a podtrhovaly (například zaostřením na konkrétní

postavu nebo objekt). Zajímalo mne, z jakého pohledu fotografové nejčastěji své snímky pořizovali a z jaké perspektivy mohli tudíž čtenáři vidět

2.5.4 Výhody a nevýhody textové analýzy

Texty mají pro kvalitativní výzkum obecně velký význam. Často je přístup k nim jednoduchý a finančně nenáročný. S tím souvisí rovněž skutečnost, že fáze sběru dat může být kratší a časově celkově méně náročná než při použití jiných technik sběru dat (interview apod.). Další výhodou textů je fakt, že informace v nich obsažené se mohou lišit od ústního podání nebo nemusí v ústní podobě vůbec existovat. Texty mají trvalý charakter, a proto se skrze ně můžeme dobrat historického vhledu. Mezi další výhody se řadí skutečnost, že texty představují jakási „přirozená“ data, to znamená, že nebyly vytvořeny za účelem výzkumu, ale vlastně se samy o sobě staly předmětem zkoumání.

Jistou nevýhodou textové analýzy – nepohlížíme-li na ni z hlediska současné hermeneutiky, která text chápe jako zcela autonomní útvar, který není třeba doplňovat o vysvětlení autora – může být definitivní podoba textů. Mám na mysli skutečnost, že text čteme jako hotový výstup, ke kterému často nejsou dostupné komentáře a vysvětlení autora. Můžeme se domnívat, jak to autor myslel, ale nikdy to nezjistíme s jistotou. S tím rovněž souvisí nevýhoda týkající se špatného pochopení, potažmo nesprávný výklad významů textů.

Vzhledem k uvedeným výhodám i nevýhodám využití textů jakožto zdrojů dat v kvalitativním a kvantitativním výzkumu, dochází v některých případech k jejich kombinaci s jinými daty, získanými

například prostřednictvím interview, pozorování atd.

3. MASMÉDIA, MASOVÁ KOMUNIKACE A KONSTRUKCE OBRAZŮ REALITY

3.1 Úvod

Následující kapitola je věnována tematice masových médií, masové komunikace a vlivu médií na moderní společnost. Postupně se budu s pomocí odborné literatury zabývat vysvětlením pojmů jako médium, mediace, masová média, mediální produkt, publikum a další. V další části kapitoly se budu věnovat vlivu médií na společnost a jednotlivce a také vývoji teorií o účinku médií. V závěru kapitoly se zaměřím na charakteristiku periodik, s nimiž jsem pracovala.

Jedná se o široké téma a proto je i následující kapitola poměrně rozsáhlá. Takto komplexní téma bylo nutné obsáhnout jako celek, nikoli jen po částech. Zmiňuji se rovněž o vývoji teorií o účinku médií. Domnívám se, že tyto teorie mohou napomoci k lepšímu pochopení pojednávaného tématu z historického hlediska. Jasně totiž ukazují, že badatelé se o účinky médií zajímali již v době raných „masových médií“, a že se stále jedná o rozporuplné téma.

3.2 Komunikace

Komunikaci můžeme obecně definovat jako *„proces přenosu nejrůznějších informačních obsahů v rámci různých komunikačních*

*systémů za použití různých komunikačních médií, uskutečňující se nejčastěji prostřednictvím jazyka*⁸. Vzájemné působení mezi komunikujícími partnery se nazývá komunikační proces.

Pojem komunikace byl odvozen z latinského slova *communicatio*, které znamená nejen přenos, ale také společenství a participaci.

Komunikace představuje velmi důležitý a významný faktor pro existenci jakékoli společnosti. Bez komunikace nemůže žádná společnost existovat, natož pak se vyvíjet nebo přežívat. Komunikace je základním a životně důležitým procesem nejen pro samotnou existenci, ale rovněž pro organizaci každé společnosti, neboť každá společná akce individuů je založena na významech, jež jsou po přenesení prostřednictvím komunikace společně sdíleny (Kunczik, 1995: 11).

DeFleur a Ballová-Rokeachová se pokusili periodizovat vývoj lidské komunikace podle převažujícího způsobu komunikace v daném období. Rozlišili pět základních epoch ve vývoji lidské komunikace:

1. prvním obdobím byla *epocha znamení a signálů*, ve kterém rozhodující roli sehrávaly vrozené nebo instinktivní reakce a naučené komunikační chování bylo omezené na minimum;
2. v druhé fázi přešly lidské bytosti do *epochy mluvení a jazyka*, jedná se o období někdy v období před 90 až 40 tisíci let;
3. před pěti tisíci lety postoupilo lidstvo do *epochy psaní* zároveň v několika částech světa;
4. v další fázi vstoupilo lidstvo do *epochy tisku* (v roce 1455 ve městě Mainzu, tedy Mohuči). Téměř přes noc se tento výrobní postup dostal do ostatních částí světa a záhy způsobil pravou revoluci ve způsobu, jakým rozvíjíme a uchováваме kulturu;
5. nakonec lidstvo vstoupilo do *epochy masové komunikace*, která svým způsobem začala už někdy před počátkem

---

⁸ Kolektiv autorů: Akademický slovník cizích slov, Praha 2001.

devatenáctého století s příchodem novin určených obyčejným lidem a později pokračovala vynalezením elektronických médií, jako jsou telegraf a telefon;

6. doposud poslední fází je *epocha počítačů*, která již dala vzniknout tomu, čemu se říká „informační společnost“ (DeFleur a Ballová-Rokeachová, 1996: 22-23).

Tyto fáze však nelze chápat jako střídání jednotlivých způsobů komunikace, nýbrž jejich přidávání ke stávajícím komunikačním možnostem.

Marshall McLuhan se rovněž zabýval periodizací různých etap zprostředkování informací v dějinách lidstva a koncem šedesátých let 20. století vymezil tři hlavní období:

1. *analfabetické období*;
2. typografické a mechanicko-individuální „*Gutenbergovo období*“;
3. *elektronické období* (McLuhan, cit. Jiráková a Köpplová, 2003: 18).

Jiráková a Köpplová rozlišili jednotlivé typy komunikace podle toho, v jaké rovině organizace (uspořádání) společnosti se komunikace odehrává. Podle tohoto rysu lze rozlišit komunikaci:

1. *intrapersonální*, tzn. komunikace se sebou samým;
2. *interpersonální*, tzn. komunikace mezi dvěma až třemi lidmi, tedy dyadická či triadická;
3. *skupinová*, tzn. komunikace uvnitř nějaké ustavené skupiny, např. rodiny;
4. *meziskupinová*, tzn. komunikace mezi ustavenými skupinami, např. mezi třídami ve škole;

5. *institucionální/organizační*, tzn. komunikační procesy v rámci politického systému nebo uvnitř podnikatelského subjektu;
6. *celospolečenská*, tzn. komunikační procesy, jež jsou potenciálně dostupné všem příslušníkům určité společnosti – sem patří i komunikace podmíněná existencí masových médií, tedy mediální komunikace (Jirák a Köpplová, 2003:16).

Mcquail uspořádal tuto typologii do tzv. pyramidy komunikace, v níž intrapersonální komunikace tvoří základnu, přičemž jedinec s ní má nejvíc zkušeností, a celospolečenská komunikace tvoří vrchol této pyramidy a z hlediska četnosti s ní má jedinec zkušeností nejméně.

Ve své analýze mediálního obrazu nepokojů ve Francii na konci roku 2005 se zabývám pomyslným vrcholem výše zmíněné pyramidy, totiž celospolečenskou komunikací. Zajímá mě mediální prezentace událostí ve Francii a médii vytvářený obraz. Právě skutečnost, že jedinec má s celospolečenskou komunikací nejméně zkušeností a je pro něj často složité orientovat se v záplavě různě kvalitních a vyvážených zpráv, považuji za další zajímavý aspekt mé studie.

3.3 Médium a mediace

Podle akademického slovníku cizích slov představuje médium „*zprostředkující činitel, prostředí nebo prostředek*“⁹; sociologický slovník definuje médium jako „*nástroj komunikace sloužící*

---

⁹ Kolektiv autorů: Akademický slovník cizích slov, Praha 2001.

*k reprezentaci nějakého obsahu*¹⁰; na základě čistě instrumentálního pojetí pak můžeme médium chápat jako pouhý nosič textu, jako nástroj reprezentace.

Komunikační prostředky však nejsou pouze tisk, rozhlas a televize. Komunikaci zprostředkovává mnohem více různých médií. Proto se někdy za médium pokládají i kódy, které se při komunikaci používají, tedy i přirozený jazyk, např. čeština. Kódy (tj. soustavy znaků a pravidel pro jejich používání) je možné považovat za primární komunikační média, za zprostředkovatele sdělení mezi účastníky komunikace. Samo užití kódů by však nebylo dostačující a proto se v průběhu dějin vyvinula sekundární média, k nimž řadíme např. obrázky, písmo, tisk a nejrůznější prostředky mechanického, analogového či digitálního nahrávání, ale rovněž různé typy signalizace (např. kouřové signály, vlajkové abecedy) nebo přenosové a vysílací techniky (telefon) a počítačové komunikační sítě (Jiráková a Köpplová, 2003: 17).

Jiráková a Köpplová definují médium nebo média jako to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení (Jiráková, Köpplová, 2003: 16). Avšak definujeme-li takto média, je užitečné rozlišovat různé kategorie médií podle toho, jaký typ společenských vztahů mají nebo mohou vytvářet či podporovat, čili jakou roli plní média jako společenská instituce. Jiráková s Köpplovou podávají základní rozlišení médií.

Interpersonální média obvykle slouží k dorozumívání mezi dvěma jedinci, kteří se vzájemně vnímají jako jedinečná individua, tzn. patří sem dopisy, telefon, telegram, poselství či e-mailové vzkazy. Důležitým aspektem užívání těchto médií je skutečnost, že tato média zpravidla umožňují vysílání a přijímání vzkazů na obou

---

¹⁰ Jandourek, Jan: Sociologický slovník, Praha 2001.

stranách.

Naproti tomu *masová* média fungují na zcela odlišném principu. Slouží celospolečenské komunikaci, tedy zpravidla komunikaci mezi jedním výchozím bodem a blíže neurčeným, leč vysokým počtem bodů cílových. Tato komunikace tedy směřuje od jednoho zdroje k publiku, jež se skládá z velkého množství lidí. Podstatným rysem masových médií je skutečnost, že nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách (jako je tomu u interpersonálních médií), nýbrž svou podstatou staví jednoho účastníka do role vysílatele (podavatele) a druhého do role příjemce (Jiráka, Köpplová, 2001: 23).

Jiným kritériem pro třídění médií je podle Jiráka a Köpplové to, který smysl lidského vnímání je zaměstnán při práci s nimi, tedy zda se obracejí na **sluch** (z masových médií rozhlas, z interpersonálních médií třeba telefonický hovor), **zrak** (knihy, noviny a časopisy nebo např. dopis), **hmat** (sdělení psaná Braillovým písmem, ať už soukromá nebo veřejná, ale také např. exponáty na výstavě, které jsou určeny k prozkoumání hmatem) či na **více smyslů najednou**, třeba na sluch a zrak současně (televizní program či rodinná videonahrávka) (Jiráka, Köpplová, 2001: 23).

Pojem médium tedy označuje jakéhosi prostředníka komunikace mezi jednotlivými skupinami. Podstatou a zároveň jednou z hlavních funkcí média jako takového je zprostředkování, odborným termínem řečeno – *mediace*. Mediace je nejobecněji řečeno proces, při němž mezi dvě strany vstupuje nějaký prostředník, aby ovlivnil či zajistil vztah mezi nimi. Hovoříme-li o zprostředkování (mediaci), je třeba se zamyslet nad tím, z jakého úhlu tento proces nahlížíme. „Zprostředkování“ může znamenat nějaké sjednání, vyjednání, například sňatku nebo obchodu. Zprostředkovat lze také schůzku

mezi dvěma stranami konfliktu nebo debatu; v takovém případě je zprostředkovatel nestranný, stojí uprostřed. Dnes se takovému zprostředkování/zprostředkovateli říká moderování/moderátor. Zprostředkovat lze rovněž nějaké sdělení, svědectví nebo i fiktivní příběh, např. prostřednictvím filmu nebo anekdoty.

Podle McQuaila může zprostředkování (mediace) znamenat nejrůznější věci od neutrálního informování přes dohadování až po snahy o manipulaci a ovládání. V této souvislosti McQuail rozlišuje obrazná pojmenování, která vyjadřují různé způsoby, jimiž nás média – možná – spojují s realitou:

- *okno*, jímž lze vidět události a zkušenosti a které nám rozšiřuje rozhled a umožňuje na vlastní oči – tedy bez zásahu jiných – vidět, co se děje;
- *zrcadlo* událostí ve společnosti a ve světě, jež vzbuzuje představu věrného odrazu (přestože je stranově obrácený a může být poněkud zkreslený);
- *filtr*, který – ať už záměrně nebo bezděčně – třídí vybrané části získané zkušenosti a upozorňuje na ně, zároveň potlačuje jiné náhledy a názory;
- *ukazatel*, *průvodce* či *vykladač*, který ukazuje, kudy se má jít, a dodává smysl matoucím či útržkovitým sdělením;
- *fórum* či *platforma* sloužící k předložení informací a idejí veřejnosti, často s možností reakce a zpětné vazby;
- *plátno* nebo *bariéra*, což naznačuje, že média nás mohou nabídnutým falešným obrazem světa – ať už prostřednictvím únikové fantazie či propagandy – odříznout od skutečnosti (McQuail, 2002: 89).

Každé zprostředkování je ovšem aktivní interpretativní činností (novináři sdělují své interpretace toho, kdo je důležitý a co je

významné, autoři televizních seriálů předkládají divákům svoje interpretace toho, co je lidské, jak si vytvářet vztahy k ostatním, jak řešit konflikty apod.). Média jsou mocné a autonomní instituce, které procesu mediace skutečně „dávají podobu“.

V mediální komunikaci se přitom uplatňují všechna pojetí zprostředkování najednou a u jejích jednotlivých projevů v nestejně míře. Masová média podávají – podle určitých pravidel – svědectví o světě, s nímž jejich konzumenti nemají či nemusí mít vlastní zkušenost (nejlepším případem je zpravodajství, publicistika). Média dále přesvědčují o výhodnosti či správnosti určitého chování a o platnosti hodnot a norem a jako vyjednavací umožňují vyjasnění názorů a stanovisek (v komentářích, diskusních pořadech apod.) (Jiráček, Köpplová, 2001:43).

3.4 Masová média

Jak už bylo uvedeno dříve, prostředky, které slouží celospolečenské komunikaci, se nazývají masová média. Masová média představují komunikační kanál, jehož prostřednictvím směřují informace od jednoho zdroje k publiku. V případě masové komunikace se publikum obvykle skládá z velkého množství lidí. Jiráček a Köpplová (2003: 22) mezi masová média řadí noviny, časopisy, knihy, pozemní, kabelové i satelitní televizní a rozhlasové vysílání, film, kompaktní disky i magnetofonové nahrávky, stejně jako ekvivalenty těchto „tradičních“ médií v kyberprostoru počítačových sítí, zvláště internetu (internetové verze tištěných periodik, internetové deníky a časopisy, rozhlasové a televizní vysílání po internetu).

Masová média (zvláště noviny, televize a rozhlas) mají zcela jistě v moderní společnosti zásadní a stále vzrůstající význam. Tento názor na média je v současnosti velmi rozšířený. McQuail se domnívá, že toto mínění je zřejmě způsobeno tím, že masová média jsou:

- **zdrojem moci** – potenciálním prostředkem vlivu, ovládnutí a prosazování inovací ve společnosti, pramenem informací životně důležitých pro fungování většiny společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu;
- **prostředím** (či arénou), kde se na národní i mezinárodní úrovni odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života;
- významným **zdrojem** výkladů sociální reality a představ o ní; proto jsou média také místem, kde jsou konstruovány, ukládány a nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností a skupin;
- primárním klíčem ke **slávě** a k postavení známé osobnosti, stejně jako k účinnému vystupování na veřejnosti;
- zdrojem uspořádaných a veřejně sdílených významových soustav, které empiricky i hodnotově vymezují, co je **normální**; odchylky jsou pak signalizovány a poměřovány tím, co je považováno za veřejně akceptovanou podobu normality (McQuail, 2002: 21).

Vedle toho se Burton a Jiráček domnívají, že panuje dosti rozšířená víra v moc masmédií, a přitom existuje jen velmi malá shoda v tom, jaké povahy tato moc vlastně je. Podstatná moc médií spočívá v tom, že se podílejí na *socializaci* jednotlivce, na jeho včlenění do společnosti, a touto cestou jak na formování jedince, tak na utváření podoby společnosti a vztahů, které v ní panují. Každá společnost si hledá prostředky, jimiž jedinci předkládá *hodnoty*, o něž se opírá její

struktura fungování, a *normy* (pravidla), které upravují chování jejich příslušníků. V moderních společnostech se stala podstatným nástrojem šíření (prosazování a upevňování) sociálních norem a hodnot právě média (Burton a Jirák, 2003: 23).

Podle McQuaila jsou masová média v nejobecnější rovině považována za ustavené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností, v níž působí.

DeFleur a Ballová-Rokeachová jsou toho názoru, že masová média současnosti jsou součástí naší institucionální struktury. To znamená, že i když jsou samostatnými odvětvími s vlastními pravidly, pronikla hluboko do každé z pěti sociálních institucí naší společnosti. Například se svým důrazem na služby a výroky v naší industriální společnosti jsou centrálními částmi *ekonomických institucí*, stala se významnou částí *politických institucí*, se silným důrazem na zábavu a populární kulturu jsou důležitým faktorem *instituce rodiny*, elektronické sloužení mší se stalo součástí *náboženství* a v omezené míře jsou masová média také částí *vzdělávacího systému* (DeFleur a Ballová-Rokeachová, 1996: 136).

Sdělení, jež masová média nabízejí, jsou často vyjádřena v řeči (tedy za použití přirozeného jazyka jako primárního komunikačního kódu), ale pro jejich sestavení je možné použít i jiné kódy, např. obrazové či hudební (Jirák a Köpplová, 2003: 25).

3.5 Mediální (masová) komunikace

Mediální komunikace představuje v pozdně moderní společnosti velmi významný zdroj zkušeností, prožitků, poznatků i zábavy pro stále větší okruh příjemců. Můžeme konstatovat, že mediální komunikace je v dnešní době zároveň komunikací masovou. Vztahuje se totiž k velkému množství lidí, takřkajíc „mase“.

Základní pojetí „masy“ bylo předmětem zájmu již na sklonku devatenáctého století. McQuail definuje několik charakteristik masy:

- masa je velký soubor;
- není diferencovaná;
- převážně je chápána záporně;
- postrádá pořádek;
- je projevem masové společnosti (McQuail, 2002: 58).

Velmi často dnes převládá sklon vnímat masovost jako něco negativního. Slovo masa implikuje představu nějaké amorfnní a pasivní skupiny jedinců, kteří jakoby postrádají konkrétní osobnostní rysy. Ať už však velká uskupení chápeme negativně, neutrálně nebo pozitivně, skutečný proces komunikace prostřednictvím masových médií nevyhnutelně vede k ustavení vztahů masového charakteru mezi podavatelem a příjemci. Tyto vztahy jsou nutně jednosměrné a neosobní. Už jen z tohoto důvodu bývá příjemce často pojímán jako pasivní pozorovatel – jeho možnosti jakkoli se zapojit do procesu takovéto komunikace jsou velmi malé nebo žádné.

Termín masová komunikace se pak poprvé objevil koncem třicátých let 20. století především na základě toho, že nové prostředky komunikace byly zcela nepochybně připravovány pro mnoho příjemců.

Jiráček a Köpplová se domnívají, že pro správné pochopení mediální komunikace je třeba dovědět se co nejvíce o chování těch, kteří jsou do mediální komunikace zapojeni, tzn. mediálních organizací a lidí, kteří je řídí či ovládají, jakož i lidí, kteří v nich pracují (Jiráček a Köpplová, 2003: 53). Na výrobním procesu mediálního produktu, jeho konečné podobě a obsahu se podílí mnoho lidí, kteří mají v celém procesu vzniku velký vliv. Novinář podepsaný pod článkem je chápán jako tvůrce, to je zřejmé. Méně často už se možná opomíjí fakt, že novináře musel někdo přijmout do pracovního poměru (a někoho jiného naopak odmítnout) a vytvořit mu podmínky pro práci. Zaměstnavatel nebo vlastník (vydavatel, vysílatel) má vždy omezené prostředky, a proto si může dovolit jen to, na co má dostatek financí, přičemž se zároveň musí snažit úspěšně čelit konkurenci a uspokojovat potřeby a poptávku na trhu. Při tom všem je ještě třeba brát v úvahu postoje dalších institucí a celkové společenské klima. Všechny tyto skutečnosti mají do určité míry podíl na konečné podobě produktu, který je nabízen na mediálním trhu a je třeba je brát v úvahu, snažíme-li se mediální komunikaci chápat a analyzovat.

3.6 Mediální produkt

Nejnápadnějším, nejviditelnějším a nejdostupnějším projevem mediální komunikace je různorodý a pestrý soubor „výrobků“, který média nabízejí. Mediální produkt lze označit jako to, co je uživateli nabídnuto jako jednorázově zveřejněný či opakovaně zveřejňovaný celek, popř. součástí tohoto celku, pokud jsou identifikovatelné (Jiráček a Köpplová, 2003: 117). Škála mediálních produktů je

v současné době velice rozsáhlá. Mediální produkt tedy může být výtisk novin nebo časopisu, jednotlivý článek uvnitř vydání, konkrétní zpráva, fotografie, křížovka nebo televizní program, ale také kniha, film, televizní pořad, kompaktní disk, videonahrávka nebo internetová stránka.

Jednou ze zásadních charakteristik mediálního produktu je skutečnost, že v sobě vždy nese nějaký poznatelný „obsah“. Obsah je vždy popsitelný, smyslově dostupný, přístupný zkoumání a je možné jej považovat za:

- odraz postojů výrobců samých;
- odraz preferencí publika;
- odraz postojů společnosti jako celku;
- zdroj zamýšleného vlivu na publikum;
- uzavřenou entitu (Croteau a Hoynes cit. in Jiráček a Köpplová, 2003:129).

Obsahové zaměření mediálních produktů bývá zpravidla pevně společensky zakotveno. Dobrým příkladem mohou být zpravodajské příspěvky, které bývají většinou seskupeny do šesti základních obsahových oblastí – politika, ekonomika, zahraničí, zprávy z domova, zprávy z kultury a sport (Jiráček a Köpplová 2003, Osvaldová 2001).

Druhou velmi významnou charakteristikou mediálního produktu je fakt, že mu bývá přisuzován určitý „význam“. Konstatování, že mediální produkt je nositelem nějakého významu, si lze vysvětlit zhruba následovně. Produkty, o nichž je řeč, se skládají ze slov, obrazů a zvuků. Posluchači, čtenáři či diváci dokážou tato slova, zvuky a obrazy skládat do celků, které jim dávají smysl. Takto vzniklý smysl sdělení má vždy nějaký význam, se kterým jej lze spojit. To znamená, že za použití daných slov, obrazů nebo zvuků

může mít tvůrce jistou představu o tom, jaké významy budou s mediálním produktem spojovány.

Konstrukce významu se odehrává v textu a je to něco, co dělá jak podavatel textu (ten, kdo text produkuje), tak příjemce (tedy publikum a jednotlivci). Význam textu je soubor návrhů, které podavatel příjemcům nabízí jako návod, jímž by se měli řídit (Burton a Jirák, 2003: 84).

Každé kulturní prostředí se vyznačuje tím, že lidé, kteří se v tomto prostředí pohybují umějí informacím přisuzovat významy, o nichž zároveň vědí, že je umějí přisuzovat i ostatní lidé. Tyto významy vznikají v procesu komunikace. Klíčovými pojmy konstituování významu jsou *znak* a *kód* jako intersubjektivní, společensky platné, sdílené nástroje komunikace (Jirák a Köpplová, 2003: 134).

V lidské komunikaci se **znaky** používají ke sdělování významů předmětů ze světa zkušenosti ostatním. Lidé interpretují znaky shodně na základě sdílení stejného jazyka. Znakem se rozumí vše, co může v mezilidské komunikaci odkazovat k něčemu jinému. Znak je zároveň základní fyzický nositel významu v jazyce – zvuk nebo obraz, který slyšíme nebo vidíme a který obvykle odkazuje k nějakému předmětu nebo aspektu reality, o němž si přejeme komunikovat – nazývá se referent (vnější skutečnost). Ferdinand de Saussure označil dvě složky znaku. Fyzickou složku znaku nazval *označující* (signifiant) a pro mentální koncept vyvolaný fyzickým znakem v daném jazykovém kódu použil termín *označované* (signifié). Spojení mezi fyzickým označujícím a konkrétním referentem je za běžných okolností libovolné, ale vztah mezi označujícím a označovaným je určován pravidly kultury a daná komunita se mu musí učit (McQuail, 2002: 277).

Obecně lze tedy říci, že komunikujeme pomocí znaků, které mají významy, jež se liší podle kontextu a jež odkazují nejen ke světu kolem nás a představám v našich hlavách, ale rovněž asociují zkušenosti, postoje a pocity – a to nejen individuální, ale i sdílené (různé stereotypy apod.).

Kódy můžeme definovat jako jakýkoli systém vzájemně souvisejících znaků a pravidel pro jejich užívání, jež je společný lidem, kteří sdílejí společné kulturní prostředí, kde je daný kód používán.

Mediální sféra nám tedy neustále nabízí různé produkty, které mají svůj konkrétní obsah a jejichž význam je k nám přenášen prostřednictvím znaků a kódů. Takovýto produkt jako celek v sobě nese určitý významový potenciál, který se projeví v okamžiku setkání s uživatelem.

3.7 Publikum

Důležitým článkem procesu masové komunikace jsou ti, jimž jsou mediální produkty určeny – tedy publikum. Publikum je naprosto nepostradatelnou a integrální součástí masové komunikace. Bez publika by tato komunikace nemohla fungovat, publikum dodává celé mediální komunikaci smysl.

Slovo „publikum“ je původně latinský výraz pro označení veřejnosti, státu či obce. Publikum je zároveň termín, běžně používaný v komunikačním výzkumu. V běžném pojetí zpravidla

slouží pro kolektivní označení uživatelů nějakého obecně dostupného sdělení – ať je to číslo časopisu, televizní film nebo divadelní představení. Publikum jednoduše odkazuje ke čtenářům, divákům či posluchačům určitého mediálního kanálu nebo mediálního produktu. Výraz publikum se tedy v češtině blíží slovu „obecenstvo“ (McQuail 2002, Jirák a Köpplová 2003). Publikum není ani stabilní sociální skupina ani abstraktní představa, která by byla nějak oddělena od praktického života. My všichni jsme publikum – nebo různá publika.

Studium publika, jeho charakteristické rysy, jeho chování a vlivy, které na toto chování působí, jsou často předmětem zájmu mediálních studií. Samotné studium publika inicioval ve 40. a 50. letech 20. století významný sociolog komunikace Paul Lazarsfeld a dále představitelé Frankfurtské školy (především Theodor Adorno, Max Horkheimer, Herbert Marcuse), jež ovlivnila zkušenost s goebbelsovskou nacistickou propagandou a kteří byli přesvědčeni o velkém vlivu médií a věřili ve schopnost médií účinně působit na myšlení a postoje příjemců (Burton a Jirák, 2003: 321).

Obecně je možné publikum popsat na základě jeho velikosti a některých specifických charakteristik. V mediální komunikaci je rozhodujícím příjemcem masové publikum. Jde o obrovské množství lidí, kteří čtou či sledují stejný mediální produkt. Důležitá je přitom skutečnost, že k tomuto disperznímu čili rozptýlenému publiku se dostane stejný materiál. Je tedy zcela zřejmé, že na velikosti publika skutečně záleží, protože dává médiím příležitost oslovovat, bavit, informovat a ovlivňovat naráz velkou část obyvatelstva. Na velikosti publika ovšem záleží i z ekonomických důvodů. Čím větší publikum konkrétní médium má, tím větší má předpoklad získat velký počet inzerentů, z čehož plynou i větší zisky. Publikum se tak vlastně stává produktem, který lze prodat inzerentovi. Z toho rovněž plyne fakt, že se média v průběhu 20. století stala velkým a silným

ekonomickým odvětvím.

Burton a Jiráček (2003) určují tři způsoby popisu publika:

- publikum je určeno konkrétním deníkem, časopisem, nahrávkou či pořadem, které přijímá; proto se také často používá popisů jako čtenářská obec časopisu Týden, posluchači Radiožurnálu nebo publikum Práva;
- publikum lze definovat konkrétním typem produktu – publikum časopisů o zahradničení, publikum cestopisných pořadů atd.;
- publikum je možné definovat jeho charakteristickými rysy, tedy demografickými a sociálními faktory jako jsou věk, původ, vzdělání, socioekonomické zařazení, rod.

Podoba publika ovlivňuje to, jak komunikace probíhá a jak je vykládána. Provozovatelé médií si to velmi dobře uvědomují a sestavují svoje materiály se silným povědomím o tom, co přitáhne a potěší publikum. Z výše uvedeného tudíž plyne, že i při obrovských počtech příjemců mají média a lidé, kteří v nich pracují, jistou představu o tom, s kým komunikují, takže mohou svoje jednání korigovat tak, aby komunikace byla úspěšná. Přestože je tedy jednotlivec anonymní, podavatel má určitou představu o jeho charakteristikách a obecných vlastnostech.

Potenciální publikum je vždy velké. Zřejmě žádné médium nemá potenciál oslovit každého příjemce. Z toho vyplývá skutečnost, že jednotlivá média si stanovují své cílové skupiny, cílové publikum (tedy ty, kteří o produkt projeví skutečný zájem). To je tedy také důvod, proč jsou charakteristiky publika pro média natolik důležitá, proč s nimi pečlivě pracují. Na správném určení a popisu cílového publika totiž závisí (nejen finanční) úspěšnost mediální komunikace. Jestliže se toto povede, je možné připravit marketingovou strategii a

produkty tak, aby odpovídaly životnímu stylu a potřebám konkrétního publika.

3.8 K čemu média slouží?

Předmětem zájmu oboru mediálních studií jsou také funkce médií. Média jistě hrají důležitou roli ve společnosti a plní rovněž určité funkce. Cíle a funkce jednotlivých médií se přirozeně liší. U některých médií to může být zábava a klepy, zatímco jiná média se zaměřují na zpravodajství, komentáře a analýzy událostí.

Jedno z možných rozlišení funkcí médií stanovili Burton a Jiráček (2003). Ti funkcemi médií rozumí to, k čemu média mají doopravdy být a co skutečně dělají a jaký se zdá být účel jejich existence. Funkce médií se mění v závislosti na uspořádání společnosti, kulturním kontextu a sociálních, politických a ekonomických podmínkách. Případné funkce médií rozdělili následovně:

- *zábavní* funkce – média poskytují publiku zábavu a rozptýlení;
- *informační* funkce – média poskytují publiku nezbytné informace o světě;
- *kulturní* funkce – média předkládají publiku materiály, v nichž se odráží naše kultura a jež se stávají její součástí;
- *sociální* funkce – média poskytují příklady života společnosti, jejího jednání, společenské interakce a společenských skupin;
- *politické* funkce – média poskytují příjemcům představu o politických událostech, tématech a aktivitách.

3.9 Jak nás média ovlivňují?

V tomto okamžiku bych se chtěla zaměřit na velmi podstatné téma vlivu médií v dnešní společnosti, lehce naznačeném již v několika předešlých oddílech. Metafory spojené s funkcí dnešních médií jakožto zprostředkovatelů (mediátorů) se společenskou realitou (viz oddíl 3.3 Médium a mediace) nám vlastně ukazují celou škálu vlivu médií, na které je třeba se pohybovat, a kterou bychom měli při práci s médii, a obzvlášť při jejich analýze vždy brát v potaz.

„Masmédia podle laického pohledu fungují jako jakýsi důležitý společný „magnetofon“, který slouží lidem tím, že pro ně zaznamenává co se v okolním světě děje.“¹¹ Je samozřejmé, že média mají velký vliv na utváření představ a obrazů nejen různých skupin lidí (např. cizinci obecně, uprchlíci, homosexuálové, Romové apod.), ale i událostí (např. oranžová revoluce na Ukrajině, protesty proti karikaturám proroka Mohameda apod.).

Podstatu působení masmédií na recipienty můžeme formulovat tak, že masmédia svými texty vytvářejí rámec pro vidění světa, definují realitu a často rovněž nastolují, vybírají a kontrolují témata. Masmédia pomáhají recipientům orientovat se v okolním světě a utvářet si názory na nejrůznější společenská témata. Takto se tedy podílejí na formování veřejného mínění.

Média mají na jedné straně značný vliv na formování veřejného mínění a na straně druhé ho odrážejí, přinejmenším některé jeho roviny a sféry. Novináři většinou píšou o tématech, která lidi zajímají, a formulují otázky, které si kladou i ostatní lidé. Na druhou stranu jsou to především média sama, která veřejné mínění produkují a usměrňují. V tuto chvíli by zřejmě nemělo smysl zabývat se tímto

---

¹¹ Kaderka, Petr, Karhanová, Kamila: *Obraz cizinců v médiích*. Zpráva o projektu za rok 2002, Praha 2002.

„začarovaným kruhem“, který má povahu sporu o tom, zda dříve existovalo vejce nebo slepice.

Studium vlivu médií na jednotlivce je předmětem zájmu mediálních studií prakticky již od začátku 20. století.

V průběhu 20. století se některá média (televize a rozhlas) natolik rozšířila, že pronikla i do soukromých prostor příjemců – do obývacích pokojů, do ložnic, do aut. Navíc se i nadále množí možnosti, jež mají média k oslovení svých příjemců. Média zaplňují další a další neobsazené prostory – práci na počítači například doplňuje příjem a poslech rozhlasové stanice z internetu apod. (Burton a Jiráček, 2003: 27).

3.9.1 Vývoj teorií o účinku médií

Obecně se předpokládá, že média ať přímo nebo nepřímo ovlivňují představy, přesvědčení, postoje, hodnoty a chování příjemců. Tento předpoklad je výrazem víry v moc médií.

Přes veškerý výzkum vlivu médií je ale mimořádně těžké jakékoliv účinky na jednotlivce či společnost spolehlivě prokázat. To neznamenaá, že žádné takové účinky neexistují, jen je obtížné jejich existenci prokázat vědecky ověřitelnými metodami. Přesto existuje řada předpokladů, hypotéz a teorií o účinku médií, které jsou logické a zdravým rozumem přijatelné a je možné s nimi počítat (Burton a Jiráček, 2003: 355).

Během dvacátého století došlo několikrát k výrazné změně názoru o předpokládaném účinku médií, přičemž zásadním momentem byl vždy předpoklad síly tohoto účinku. McQuail (2002) stanovil čtyři

období, resp. čtyři fáze, které popisují, jak se vyvíjela snaha stanovit cestou pozorování a posléze prostřednictvím empirických výzkumů míru vlivu médií. Tyto etapy se prostě nestřídají, jsou spíše jakousi kumulací poznatků, to znamená, že každé období rozšiřuje již známé poznatky o poznání nové.

1. *Všemocná média*. První etapa probíhala od konce 19. století do 30. let 20. století. Tato etapa se vyznačuje přesvědčením, že média mají velkou moc, mají moc utvářet mínění a přesvědčení, měnit životní návyky a aktivně ovlivňovat chování. To vše víceméně podle vůle těch, kdo mají nad médii a jejich obsahem kontrolu. Tyto názory nebyly podloženy empirickým zkoumáním, byly povětšinou odvozeny z pozorování mimořádné popularity tisku, filmu a rozhlasu, které již tehdy výrazně pronikaly do každodenního života i veřejného dění. Vyvrcholením této etapy je stanovení koncepce masové společnosti, masového publika a masové kultury. DeFleur a Ballová-Rokeachová (1996) pro tuto etapu zvolili označení teorie magické střely, teorie podkožní injekce, popř. teorie očkování.
2. *Teorie o omezených účincích*. Druhá etapa je ohraničena koncem 30. a počátkem 60. let 20. století. V této době došlo k prudkému rozvoji empirického výzkumu a výzkumných metod a médiím se začala připisovat mnohem skromnější schopnost vyvolávat účinky. Nebylo zjištěno, že média jsou zcela bez účinku, spíše se však ukázalo, že fungují v rámci stávající struktury sociálních vztahů a konkrétního společenského a kulturního kontextu. Alternativní označení pro tuto etapu zavedli DeFleur a Ballová-Rokeachová (1996), když ji označili jako etapu selektivního vlivu médií.

3. *Znovuobjevení mocných médií.* Třetí etapa spadá především do 70. let 20. století. V tomto období docházelo k postupnému navracení se k představě o spíše mocných médiích. Rovněž se začalo uvažovat o dlouhodobém a nepřímém vlivu médií, o významu kontextu, názorového klimatu, víry, ideologie a kulturních vzorců.
4. *„Dohodnutý“ vliv médií.* Čtvrtou etapu, která trvá od konce 70. let do současnosti, považuje McQuail za fázi mocných, ale zmírňovaných účinků, resp. za fázi omezovaného či „dohodnutého“ vlivu. Tato etapa bývá také nazývána sociálně konstruktivistická. Podle tohoto modelu spočívá nejvýznamnější účinek médií v konstruování významů a v systematickém nabízení těchto významů publiku. Publikum pak tyto významy zařazuje nebo nezařazuje do osobních významových struktur.

3.9.2 Účinky zpravodajství

Jestliže jsem se v předchozích částech kapitoly zabývala vlivem médií obecně, nyní bych se ráda zaměřila na konkrétní typ mediálních sdělení, a to na zprávy a zpravodajství, jejichž výstupy jsou předmětem zájmu mé práce.

Je nepopíratelným faktem, že zpravodajství je významným zdrojem informací o okolním světě, z čehož sám o sobě určitý vliv plyne. Proto také obor mediálních studií věnuje zpravodajství poměrně velkou pozornost. Ale jaká je povaha tohoto vlivu a účinku?

3.9.2.1 Demytizace zpráv

Demytizovat někdy až neochvějné postavení zpravodajství ve společnosti znamená především dozvědět se o něm něco víc a porozumět procesu jeho vzniku. Burton a Jiráček (2003) tvrdí, že bychom měli zpravodajství vnímat jako další příklad mediální komunikace, který je denně nakupován a prodáván jako jakýkoli jiný mediální produkt. Výroba zpráv je obrovská složitý proces a většina příjemců tohoto procesu a tomu, co jim dodává, věří. Často jsou produkty dodávány v obalu neutrality, kterou ve skutečnosti nemají a ani mít nemohou.

3.9.2.2 Zpráva a její vymezení

Zpráva je historicky nejstarší žurnalistický útvar, který již v psané formě a od vynálezu knihtisku v tištěné podobě tvoří základní složku novin a časopisů, a je nepostradatelnou součástí informačních bloků v jakémkoli médiu.

Základní kámen zpravodajství, zpráva, je definován jako *„žurnalisticky zpracovaná informace o něčem, co se stalo nebo nestalo, stane nebo nestane, nebo o změně nějakého stavu. Fakta, děje nebo myšlenky přitom pouze zaznamenává, sumarizuje a konstatuje. Nekomentuje a nepokouší se o analýzu nebo hledání příčin a důsledků, maximálně naznačí nepopiratelné a jednoznačné souvislosti.“*¹².

Zpráva je konstruována jako jakékoliv jiné sdělení. Konstrukce zpráv má svá zažitá a kulturně podmíněná pravidla. Většinou se

---

¹² Osvaldová, Barbora a kol.: zpravodajství v médiích, Praha 2001, str. 24.

vychází z toho, že je zpráva úplná a dobře sestavena, pokud sděluje co kdo udělal, kde, kdy, jak a s jakým výsledkem, případně proč a za jakých okolností. Naprosto zásadní je také výběr událostí, které se stanou předmětem zájmu médií a způsob jejich zpracování. Existují dva klíčové faktory, které rozhodují o tom, které události se stanou předmětem zájmu zpravodajství. Jedná se o etnocentrickou povahu zpravodajství (tedy o to, že zpravodajství se zabývá věcmi pochopitelnými z hlediska „naší“ kultury) a o zásadní důležitost blízkosti události (co se stane „nám“ bývá považováno za velmi důležité sdělení. Z toho plyne, že zprávy podléhají velmi stabilním pravidlům výběru (Burton a Jiráček, 2003: 246–247).

V dnešní době nastolují témata, ze kterých se skládá zpravodajství, různé zpravodajské organizace (informační agentury). Jednotlivá média potom zprávy třídí a vybírají si o čem konkrétně budou informovat, a které zprávy od zpravodajských organizací převezmou (např. podle svého zaměření, podle zajímavosti tématu, podle cílové skupiny svých příjemců). Tomuto aspektu činnosti médií se říká *nastolování agendy*. To znamená, že tvůrci zpravodajství už předem rozhodují za příjemce, které zprávy jsou pro ně důležité a které jsou méně důležité. Této představě o důležitosti některých témat posléze odpovídá i rozčlenění a řazení zpráv v rámci novin nebo časopisů od nejdůležitějších (na titulní straně) po méně důležité.

3.9.2.3 Názor vs. objektivita

Jaké informace nám mají vlastně média přinášet a sdělovat? Mají být vyvážené nebo očekáváme od autorů vyjádření určitého názoru? To je jistě složitá otázka.

Existuje zažitá představa, že zpravodajství nemá obsahovat názory, postoje a hodnocení situace. Lidé naopak často (avšak mylně) vyžadují objektivitu. Objektivita bývá často považována za hlavní kritérium kvality a serióznosti média. I zákon ukládá médiím veřejné služby v České republice, aby podávala „*neustranné, objektivní informace*“ (Burton a Jirák, 2003: 259). Nicméně právě objektivita bývá kamenem úrazu a je to vlastně hodnota, kterou ve zpravodajství prakticky nelze splnit.

*„Žádná komunikace nemůže být nikdy zcela hodnotově a postojově neutrální. Obzvláště zpravodajství nemůže být čistě neutrální proces, protože není v lidských silách zbavit se jisté tendenčnosti a zaujetí. Jednotlivá média mohou více inklinovat k jednomu pohledu na svět a jednomu výkladu událostí. To znamená, že ve zpravodajství se vždy projevuje určitý díl předpojatosti.“*¹³ Navíc je třeba brát v úvahu osobní rovinu celého procesu tvorby zpráv. Zpravodajské příspěvky (články, reportáže) většinou zpracovávají redaktoři, kteří mají určitou profesní průpravu. Prostřednictvím této profesní průpravy a vybavenosti se může míra předpojatosti minimalizovat. Avšak i přesto neexistuje osoba bez předsudků, ať se jakkoli snaží nahradit tento handicap profesionální objektivností, protože sama objektivnost, hodnocená různými jedinci, je od přírody nespolehlivým měřítkem (Osvaldová, 2001: 12).

K této (do jisté míry přirozené) tendenci a zaujetí však musíme připočítat ještě několik dalších faktorů, které ovlivňují vyznění a prezentaci zpráv:

- *výběr zpráv* – výběr zpráv do jisté míry naznačuje postoj konkrétního média; všechna média mají většinou limitovaný prostor, a proto se všechny zprávy nemohou dostat do jejich

---

¹³ Burton, Graeme, Jirák, Jan: Úvod do studia médií, Brno 2003, str. 259.

zorného úhlu; již na začátku celého procesu tvorby zpravodajství tak dochází k velice významné selekci zpráv; výběr zpráv má tudíž určitý význam – obsahuje v sobě jisté poselství, určitý názor na svět (např. jedno médium může inklinovat k tomu, že zveřejňuje výrazně menší počet zpráv týkajících se pouliční kriminality a na druhé straně vyzdvihne profil starosty města s tím, že bojuje proti kriminalitě apod.) (Burton a Jiráček, 2003: 260);

- *zařazení zprávy* – jednoznačně signalizuje příjemcům zprávy jednak důležitost, jednak kontext pro vnímání zprávy; jiné vyznění má zpráva na titulní straně novin, a jiné zpráva na předposlední straně; schéma řazení zpráv dle důležitosti je srozumitelné nejen těm, kdo zpravodajství vytvářejí, ale i příjemcům mediálních sdělení, a proto s ním lze v tomto duchu pracovat;
- *zpracování zprávy* – celkové vyznění zprávy lze ovlivnit jejím zpracováním; to znamená, že média ráda a často používají například informace o nejrůznějších významných osobnostech a celebritách k dokreslení situací, o nichž informují; když nastane sněhová kalamita, je uzavřeno letiště a všechna letadla mají zpoždění v řádu hodin, média obvykle dávají přednost záběru celebrity, která přiletěla pozdě, než neznámým lidem, kteří jsou ve stejné situaci;
- *výběr výrazových prostředků* – nositelem významu bývají také materiály, které doprovázejí slovní sdělení, tzn. fotografie, videozáznamy apod.; určitou roli může hrát např. místo, ze kterého byl konkrétní záběr pořízen nebo skutečnost (jak zmiňují Burton a Jiráček, 2003: 261), že většina kameramanů jsou muži, a tím se zpravodajství stává maskulinním a posiluje mužský pohled na svět; k formování významu dále přispívá

grafická podoba zprávy, tzn. zobrazování grafů, tabulek, velikost písma apod.;

- *volba jazykových prostředků* – velice důležitý je výběr jednotlivých slov, pojmenování věcí a událostí; není pochyb o tom, že použitím různých výrazů (označujících totéž) lze vyvolat odlišné představy, konotace i reakce; volba určitých slov a pojmenování může prozrazovat postoje média a předpojatost novinářů, stejně jako může signalizovat nesouhlas, odpor nebo náklonnost.

Uvedla jsem jen ve stručnosti několik nejdůležitějších faktorů, které se významně podílejí na vytváření rázu zpravodajství, abych ukázala, jak obtížné a vlastně i nemístné je dovolávání se objektivitě médií. Důvody jsou nasnadě. Proto je dnes častěji zdůrazňována vyváženost, vědomá nezájatost a zdravý skepticismus. K metodám, kterými lze alespoň přibližně rovnováhu dosáhnout, patří: přesnost, jasnost a úplnost informování, odstup od tématu, přístup ke zdrojům informací, vylučující jakoukoliv diskriminaci, vědomá neutralita ve sporu několika skupin, pluralita uveřejňovaných názorů, vyloučení skrytých motivů, nestrannění velkým inzerentům, jednoznačný zákaz zasahování do skutečnosti, o které se referuje, a přísné dodržování terminologické neutrality (Osvaldová, 2001: 13).

3.10 Charakteristika sledovaných periodik (MF Dnes, HN)

Vzhledem k tomu, že obsáhnout větší množství materiálu a dat je nad rámec rozsahu diplomové práce, zvolila jsem si pro svou práci dva konkrétní celostátní deníky, Mladou Frontu Dnes a Hospodářské noviny. Jejich výběr jsem zdůvodnila již v předchozích kapitolách. Nyní se zaměřím na charakteristiku těchto periodik a jejich čtenářů z hlediska nákladu, čtenosti a cílové skupiny čtenářů.

3.10.1 Mladá Fronta Dnes (MF Dnes)

Deník Mladá fronta Dnes jsou nejrozšířenější noviny v České republice. Vznikly navázáním na tradici a čtenářskou základnu listu Mladá fronta, který byl založen roku 1945 jako neustranný mládežnický deník (u jeho zrodu stáli například literární kritik Sergej Machonin, režisér Jan Grossmann nebo básník Jaromír Hořec, který se stal prvním šéfredaktorem), později si jej přisvojily komunistické mládežnické organizace. Mladá fronta Dnes vznikla následkem revolty kolektivu redaktorů v roce 1990, kteří k jejímu vydávání založili společnost MaF a.s. Ta v roce 1991 vytvořila společně s francouzskou firmou Socpresse společnost MaFra a.s., ve které MaF vlastnila 52 % akcií a Socpresse 48 %. V roce 1994 Francouzi zvýšili svůj podíl na 52 % akcií a prodali jej v roce 1995 německému koncernu Rheinisch-Bergische Druckerei- und Verlagsgesellschaft (RBVG), který koupil i menšinové podíly Čechů. Stávajícím vlastníkem společnosti MaFra je RBVG. Redakci deníku tvoří centrální redakce v Praze a 14 regionálních redakcí. Šéfredaktorem deníku je v současné době (červen 2006) Robert Čásenský.

Deník MF Dnes vychází denně s výjimkou neděle a státních svátků. Formát novin je 310 x 230 mm. Přílohy mají stejný formát nebo formát časopisu A4. Deník byl ve sledovaném období rozčleněn do několika sešitů. První sešit obsahuje zpravodajství z domova, ze světa a komentáře. Druhý sešit je věnován ekonomickému zpravodajství, burze a publicistické rubrice Společnost DNES. Třetí sešit obsahuje sportovní zpravodajství a zprávy z kultury. Ve čtvrtém sešitě se nachází regionální příloha příslušného kraje nebo srovnatelné oblasti. Každý den v týdnu jsou noviny doplněny o tématickou přílohu: pondělí – sport; úterý – peníze, zaměstnání, vzdělávání; středa – dům a byt, auto-moto, reality; čtvrtek – „Magazín DNES + TV“, zaměstnání; pátek – zdraví a životní styl, test, kam na víkend; sobota – víkend, na cestách, věda.

MF Dnes se zaměřuje převážně na komentované zpravodajství a tématické přílohy. Redakce deníku se prohlašuje za politicky neutrální, ale bývá jí přisuzováno pravicové nebo konzervativní zaměření, názorová spřízněnost některých komentátorů s ODS nebo bývá poukazováno na možný názorový vliv nynějších německých vlastníků.

MF Dnes rovněž od ledna 1998 spravuje internetový zpravodajský portál <http://www.idnes.cz>, jehož měsíční návštěvnost je přibližně 1 800 000 čtenářů¹⁴.

Denně se prodá okolo 300 tisíc výtisků novin, ve čtvrtek, kdy vychází příloha „Magazín Dnes a TV“, přes 460 tisíc výtisků. Průměrný prodaný náklad deníku MF Dnes v roce 2005 činil 299 899 výtisků. Nejvyššího nákladu – 312 406 výtisků – bylo dosaženo

---

¹⁴ Zdroj: mediální skupina Mafra, <http://www.mafra.cz/internet/>

v dubnu 2005 a nejnižšího – 290 185 výtisků – v listopadu 2005¹⁵. MF Dnes má rovněž největší podíl na trhu celostátních deníků (32,1 %, druhý Blesk 29,5 %, třetí Právo 18 %) ¹⁶.

Podle výzkumu Media Projekt provedeného v roce 2001 čte MF Dnes 1 171 000 lidí. Co se týká základních charakteristik cílové skupiny čtenářů MF Dnes, tak jednoznačně převažují lidé mladšího (31,3 % je ve věku 12 až 29 let) a středního věku (44,2 % čtenářů ve věku 30 až 49 let), se středoškolským vzděláním bez maturity (36 %) a s maturitou (35,4 %), lidé s nižšími příjmy, to znamená do 6.000 čistého měsíčního příjmu (23,2 %) a v rozmezí 6 000 Kč až 10 000 Kč čistého (23,5 %). Poměr mužů a žen vyjádřený v procentech je 56,6:43,4¹⁷.

3.10.2 Hospodářské noviny (HN)

Hospodářské noviny vyšly poprvé jako deník již na počátku devadesátých let. Jejich vydavatelem je společnost *Economia*, která byla založena roku 1990 a patří do skupiny dvou největších světových vydavatelů ekonomického tisku americké společnosti *Dow Jones* s listem *The Wall Street Journal* a německého prestižního ekonomického deníku *Handelsblatt*. Hospodářské noviny nabízejí čtenáři zpravodajství, zachycující děje ve světě, doma, v ekonomice, kultuře, sportu, vědě a technice. To vše je doplněno o silnou

---

¹⁵ Zdroj: společnost ABC ČR, Kancelář ověřování nákladu tisku, <http://www.abccr.cz/index.html>

¹⁶ Zdroj: *Výzkum čtenosti – Media Projekt* provedený v období 1.1.-17.12.2001, http://www.istrategie.cz/pdf_files/uvdt2002/UVDT_91_105_mediaprojekt.pdf

¹⁷ Zdroj: *Výzkum čtenosti – Media Projekt* provedený v období 1.1.-17.12.2001, http://www.istrategie.cz/pdf_files/uvdt2002/UVDT_91_105_mediaprojekt.pdf

názorovou část deníku. Šéfredaktorem HN je v současnosti (červen 2006) Petr Šimůnek.

HN vycházejí od pondělí do pátku vyjma státních svátků a mají denně dva aktuální sešity. První obsahuje všeobecné zpravodajství z domova a zahraničí, názory, kulturní a sportovní rubriku. Druhý sešit, Podniky a trhy, se zevrubně věnuje ekonomickému zpravodajství z domova i zahraničí, finančním trhům, servisu pro podnikatele, ale i zábavnímu průmyslu.

Každý den je v HN vložena pravidelná příloha. V pondělí je to Kariéra Business, v úterý příloha IN Journal, která sleduje aktuální společenské i technologické trendy, ve středu IN magazín s tipy na volný čas, ve čtvrtek je to opět IN Journal a v pátek magazín Víkend. Zpravidla jednou měsíčně vychází magazínová příloha „Exportér“ a příloha o životním stylu a luxusním zboží „Proč ne?!“. Novou částí listu je příloha „Digt@l“. Ta se věnuje počítačům, mobilní komunikaci, multimédiím a internetu.

Internetová divize vydavatelství Economia – Economia Online – zajišťuje od roku 1999 provoz zpravodajského serveru <http://www.iHNed.cz>, který své zpravodajské příspěvky čerpá převážně z tištěné verze Hospodářských novin.

Průměrný prodaný náklad deníku HN v roce 2005 činil 63 476 výtisků, přičemž nejvyššího nákladu bylo dosaženo v prosinci 2005 (68 174 výtisků) a nejnižšího v srpnu 2005 (62 183 výtisků)¹⁸. Na trhu celostátních deníků mají HN podíl 4,6 %¹⁹.

---

¹⁸ Zdroj: společnost ABC ČR, Kancelář ověřování nákladu tisku, <http://www.abccr.cz/index.html>

¹⁹ Zdroj: *Výzkum čtenosti – Media Projekt* provedený v období 1.1.-17.12.2001, http://www.istrategie.cz/pdf_files/uvdt2002/UVDT_91_105_mediaprojekt.pdf

Mezi čtenáře Hospodářských novin patří především osoby s vysokoškolským vzděláním (34,7 %), lidé vyšších příjmových skupin (22,3 % má příjem vyšší než 15 000 Kč čistého příjmu měsíčně)²⁰, pracující na pozicích středního a vrcholového managementu, profese kvalifikovaných odborníků, podnikatelé²¹. Věk čtenářů se nejčastěji pohybuje v rozmezí od 30 do 49 let (50 %) a více než tři pětiny čtenářů tvoří muži (61,4 %)²².

---

²⁰ Zdroj: *Výzkum čtenosti – Media Projekt* provedený v období 1.1.-17.12.2001, http://www.istrategie.cz/pdf_files/uvdt2002/UVDT_91_105_mediaprojekt.pdf

²¹ Zdroj: <http://economia.ihned.cz/index.php?p=110000>

²² Zdroj: *Výzkum čtenosti – Media Projekt* provedený v období 1.1.-17.12.2001, http://www.istrategie.cz/pdf_files/uvdt2002/UVDT_91_105_mediaprojekt.pdf

4. PREZENTACE VÝSLEDKŮ

4.1 Úvod

V jakých souvislostech se psalo v českých tištěných médiích (MF Dnes a Hospodářské noviny) o francouzských nepokojích, které se odehrávaly na konci října a po většinu listopadu roku 2005? Co se psalo o příčinách nepokojů, o prostředí, ve kterém se odehrávaly, o jejich účastnících? Existují nějaká ustálená, stereotypní označení či obrazy? Nebo jsou česká média teprve ve fázi vytváření těchto stereotypů o daných událostech, protože se v českém prostředí jedná o nové téma? Jak přistoupily MF Dnes a Hospodářské noviny k tomuto novému tématu, jak jej uchopily a přednesly čtenářům? Používali redaktoři spíše neutrální výrazové prostředky, nebo bylo patrné určité – ať už kladné nebo záporné – zabarvení? Byly texty doplňovány o fotografie? Mohl čtenář získat nějakou konkrétní vizuální představu? Jaký celkový dojem mohly texty přinášející informace o francouzských předměstích vzbuzovat? Tyto i jiné otázky jsem si kladla, když jsem pracovala s novinovými články. V následující části práce se pokusím vyložit zjištění, ke kterým jsem v průběhu analýzy dospěla.

4.2 MF Dnes vs. HN

Získaný soubor článků zahrnuje texty různého rozsahu, struktury i obsahu. Na první pohled se články liší ve svém zpracování a formě. „Kostra“ příběhu zůstává stále stejná, mění se způsob informování o událostech, úhel pohledu a souvislosti. V mnoha případech se jedná o zpravodajské příspěvky od redaktorů nebo zvláštních zpravodajů v místě dění, někdy jde o agenturní zprávy, jindy o rozhovory s odborníky, názory publicistů a spolupracovníků. Jak jsem uvedla již v kapitole o metodologii, rozdělila jsem si celý soubor textů do tří skupin:

- agenturní zprávy;
- zpravodajské příspěvky;
- ostatní texty.

Tabulka č. 2 Četnost příspěvků podle skupin

	Agenturní zprávy	%*	Zpravodajské příspěvky	%*	Ostatní texty	%*	Celkem
MF Dnes	7	14,9	32	68,1	8	17	47
HN	9	19,1	21	44,7	17	36,2	47

* zaokrouhleno na jedno desetinné místo

Domnívám se, že toto rozdělení článků bylo velice přínosné, protože hned při prvním pohledu poukázalo na rozdíl mezi oběma periodiky právě co do složení článků.

V případě MF Dnes jednoznačně převažovaly zpravodajské příspěvky, jednalo se o texty vyprodukované většinou jednou autorkou – Michaelou Bučkovou, zvláštní zpravodajkou MF Dnes v Paříži (32 článků, tzn. 68,1 %). Mnohem menší část – méně než

jednu třetinu zpravodajských příspěvků – tvořila skupina ostatních textů (8 článků, tzn. 17 %). Nejméně bylo převzatých agenturních zpráv (7 článků, tzn. 14,9 %).

Co se týká HN, rozložení bylo odlišné. Největším poměrem byly stejně jako v případě MF Dnes zastoupeny zpravodajské příspěvky, a to od redaktora Jiřího Sládka (zvláštní zpravodaj HN v Paříži), nicméně v porovnání s MF Dnes šlo v poměru k dalším textům o mnohem menší podíl (21 článků, tzn. 44,7 %). Druhou velkou skupinu tvořily články, které spadaly do skupiny ostatních textů, tzn. názory publicistů, spolupracovníků deníku, občasných přispěvatelů atd. (17 článků, tzn. 36,2 %). Tato druhá nejčetnější skupina obsahovala pouze o čtyři články méně než soubor zpravodajských textů. Nejméně zastoupenou skupinou byly opět (převzaté) agenturní zprávy (9 článků, tzn. 19,1 %).

Z tohoto poměrně obecného pohledu na povahu článků vidíme odlišný přístup ke zpracování tématu. MF Dnes zaměřila pozornost především na aktuální informování o průběhu nepokojů – o místech nepokojů, povaze a rozsahu způsobených škod, reakcích vrcholných politiků a politických důsledcích, o základních důvodech, které vedly k vypuknutí pouličních bouří – méně už však na snahu vysvětlit pozadí nepokojů, jejich příčiny a souvislosti. Informace přinášené MF Dnes byly proto málo komplexní a pouze jednostranně (tematicky) zaměřené. Deník otiskl příspěvky od komentátorů Zdeňka Velíška, Viliama Bucherta nebo Jana Jandourka. Zazněl též názor českého muslima Lukáše Lhořana, avšak mezi články se vyskytlo pouze minimum textů od odborníků na danou problematiku nebo rozhovor s někým mimo oblast žurnalistiky. V MF Dnes se nenašel širší prostor pro zaznění různých názorů nebo odbornější výklad problematiky.

Ve srovnání s tím HN aktuálně informovaly nejen o nepokojích

jako takových, ale byla patrná i snaha po hlubším uchopení tématu, komplexnosti. Na stránkách HN si mohli čtenáři přečíst příspěvky nejen od zpravodaje HN v Paříži Jiřího Sládka, ale také od autorů s nejrůznějším zázemím, jako jsou Pavel Kohout (analytik PPF), Luboš Kropáček (arabista z Ústavu Blízkého východu a Afriky při FF UK), Jana Hybášková (bývalá diplomatka, poslankyně Evropského parlamentu), John Simpson (zahraniční komentátor BBC), Mahathir ibn Mohamed (bývalý ministerský předseda Malajsie), Hans Peter Raddatz (německý orientalista a analytik), Lukáš Macek (ředitel evropského studijního cyklu Sciences Po v Dijonu), Jack a Suzy Welchovi (autoři knihy *Cesta k vítězství*²³), Jiří Karas (poslanec KDU-ČSL) a další. Čtenáři tak mohli konfrontovat odlišné úhly pohledu a co hlavně, skládat si představu na základě komentářů od různých autorů.

Je tedy patrné, že základní rozdíl mezi zkoumanými periodiky spočívá především ve složení článků a s tím ruku v ruce jdoucím záběrem a zpracováním tématu.

4.3 Detailnější pohled

Kromě rozdílů v obecné rovině, jak jsem je přestřela v předchozím oddílu, mne však detailněji zajímalo zpracování tématu a odpověď na další otázky, které jsem opět pro větší přehlednost rozdělila na okruhy. Zajímalo mne, co se čtenáři HN a MF Dnes mohli z novin dozvědět o:

---

²³ Kniha se v originále jmenuje *Winning*, autoři Jack a Suzy Welchovi, vydalo nakladatelství Harpers Collins Publishers v New Yorku 2005; česky vyšla kniha pod titulem *Cesta k vítězství*, vydalo nakladatelství Pragma, 2005.

1. příčinách nepokojů;
2. protestujících, jejich životě a postojích;
3. předměstích, jejich vzniku a etnickém složení;
4. islámu a muslimech.

Těmto okruhům se nyní budu jednotlivě věnovat v následujících čtyřech podkapitolách. Je samozřejmé, že je nelze naprosto striktně oddělit a vymezit mezi nimi hranice, protože se vzájemně prolínají.

4.3.1 Příčiny nepokojů

V této kapitole se zabývám důvody, které vedly k propuknutí nepokojů ve Francii tak, jak byly prezentovány na stránkách MF Dnes a HN.

4.3.1.1 MF Dnes

V MF Dnes se o důvodech a příčinách nepokojů ve Francii nejčastěji psalo v rámci článků, které přinášely obecné informace o tamním dění, tzn. o místech nepokojů, rozsahu způsobených škod, reakcích vrcholných politiků a politických důsledcích. Důvody, proč k nepokojům vlastně dochází, byly uváděny spíše heslovitě bez většího rozvedení tématu a vysvětlení.

Autoři článků nejčastěji viděli jako důvod nepokojů – obecně řečeno – neuspokojivou sociální situaci předměstí, totiž skutečnost, že předměstí jsou chudá, lidé zde žijí v přeplněných bytech a velmi často jsou závislí pouze na sociálních dávkách, protože zde panuje velká míra nezaměstnanosti a sehnat práci je těžké.

Na předměstích v přelidněných bytech bydlí především lidé často závislí na sociálních dávkách. Mají problémy najít si práci, za desetiletí ve Francii se nedokázali integrovat do společnosti. Naopak, rok od roku se jí vzdalují. (Pařížská předměstí se mění v bojiště, MF Dnes, 3. 11. 2005)

Žijí zde především chudí přistěhovalci, převážně ze zemí severní Afriky. Nemají práci, žijí v přeplněných bytech a každý den se potýkají s rostoucím rasismem. „Nemohou získat práci, která by odpovídala jejich vzdělání.“ (Nepokoje na předměstích Paříže sílí, MF Dnes, 4. 11. 2005)

Porodnost je mnohem vyšší než u celkové populace. Nezaměstnanost je mnohem vyšší než u celkové populace. Velká část dané komunity žije ze sociálních dávek, o nichž se domnívá, že na ně má nárok. (Paříž může hořet i v Česku, MF Dnes, 8. 11. 2005)

Dále bylo možné se dočíst, že většina těchto lidí jsou přistěhovalci, navíc muslimové, a mezi nimi a většinovou společností existuje markantní propast. Tito lidé nejsou za desítky let, co ve Francii žijí, integrováni do většinové společnosti, a občas se také setkávají s rasismem. Obzvláště mladí lidé se proto cítí být vyloučeni ze společnosti a mnoho z nich tíhne k radikálnímu islámu.

„V osmdesátých letech tady žili Francouzi, východoevropané, černoši i Arabové,“ řekl BBC třiatřicetiletý Nadir Dendoune. Nyní už tomu tak není a pařížská předměstí zůstávají pouze domovem přistěhovalců z Afriky. Ti přitom o sobě ještě před deseti lety hovořili jako o „francouzských Arabech“, nyní říkají „my muslimové“. To vyvolává zděšení u politiků. Mladí Arabové se stále častěji obracejí k radikálnímu islámu a občas odcházejí bojovat do Iráku. (Pařížská předměstí se mění v bojiště, MF Dnes, 3. 11. 2005)

Při vyjmenovávání příčin nepokojů nechyběly ani velmi stručné odkazy na problematiku drogové a alkoholové závislosti a kriminalitu obecně, ale opět blíže nevysvětlené.

V chudých předměstích roste nezaměstnanost, lidé žijí v přelidněných bytech, propadají alkoholu a drogám. (Předměstí Paříže a Lyonu čelí vlně násilností, MF Dnes, 2. 11. 2005)

Předměstí velkých měst, kde převážně žijí lidé s nižšími příjmy, jsou centrem obchodu s drogami a jiné kriminality. (Předměstím Paříže otřásají bouřlivé střety s policií, MF Dnes, 1. 11. 2005)

Co se týká dalších příčin vyhrocené situace na francouzských předměstích na přelomu října a listopadu 2005, objevilo se v článcích konstatování o nezdařeném modelu integrace „po francouzsku“, opět ovšem bez zasazení do historického rámce. Chybělo vysvětlení co vlastně model integrace znamená, co je pro francouzský integrační model charakteristické nebo porovnání s jiným přístupem k integraci cizinců, aby čtenář vůbec získal nějakou představu.

Mezi lidmi stále častěji zaznívá obava, že francouzský model integrace přistěhovalců, založený na revolučním hesle Rovnost, volnost, bratrství, selhal. „Když se narodíte na předměstí, jen těžko se prosadíte,“ říká Rudy, jeden obyvatel sídliště Corbeil d'Essone, původem z Guadeloupu. (Násilí už dusí 300 měst a šíří se dál, MF Dnes, 8. 11. 2005)

Naprosto ojedinělou a překvapivou zmínku o důvodech, které stály za vypuknutím nepokojů, představuje tvrzení (převzaté od

zpravodajských agentur ČTK a AFP), že za nepokoje může polygamie.

Jedním z vysvětlení nepokojů ve francouzských předměstích, které se zklidnily po 14 dnech až v posledních dnech, je podle místních vládních politiků tamní polygamie. Týká se prý asi 30 000 rodin.

„Polygamie je jednou z příčin bezprecedentního městského násilí, které rozpálilo francouzská předměstí po náhodné smrti dvou mladých z přistěhovaleckých rodin 27. října,“ prohlásil ministr Gérard Larcher, zmocněnec pro pracovní vztahy a zaměstnanost, v rozhovoru pro britský deník Financial Times. Podle šéfa skupiny vládního Svazu pro lidové hnutí (UMP) v parlamentu Bernarda Accoyerera prokázaly úřady „zvláštní laxnost“ vůči polygamii, která „vyvolává problémy s bydlením“. „Není možné, aby v jednom bytě žily desítky lidí,“ vysvětlil.

Poslanec UMP a starosta jednoho z postižených pařížských předměstí Pierre Cardo řekl, že nejhorší mladí výtržníci v jeho obci Chantelouples-Vignes pocházejí zpravidla z polygamních rodin.

Francouzská legislativa zakazuje bigamii, za kterou hrozí trest až rok nepodmíněného vězení a pokuta 45 000 eur. Úřady však polygamní rodiny ve Francii léta tolerují, pokud se svatba nekoná na francouzském území. (Francie: za nepokoje může i polygamie, MF Dnes, 18. 11. 2005)

Považuji za zajímavé, že takový názor vůbec zazněl, avšak i pro tento článek je bohužel příznačné, že jaksi vytrhává jednu konkrétní skutečnost z celkového kontextu a nedává ji do souvislosti s jinými aspekty problému.

Jak je z několika výše uvedených úryvků patrné, v člancích zcela chybí důkladný, obsáhlejší popis situace. Od agenturních zpráv obšírné vysvětlení očekávat nelze, ale od příspěvků zvláštního zpravodaje (Michaela Bučková) přeci jen ano. Navíc téměř chybělo

jakékoli zasvěcenější zhodnocení situace, například rozhovor s odborníkem na migraci, integraci cizinců nebo publicistický příspěvek. Takové snahy se na stránkách MF Dnes objevily velmi zřídka a čtenář (pakliže jeho jediným zdrojem informací byl tento deník) neměl možnost získat komplexní informace o tématu. Lze konstatovat, že několik věty k vysvětlení tak složité situace bohužel nestačí. Zjednodušenost, nekonzistentnost a laické zpracování bylo vcelku patrné.

4.3.1.2 Hospodářské noviny

Redaktoři Hospodářských novin se ve svých článcích rovněž zabývali důvody a příčinami nepokojů ve Francii, a to nejen ve zpravodajských příspěvcích (od zvláštního zpravodaje v Paříži Jiřího Sládka), ale také v mnoha publicistických článcích, které se nejčastěji objevovaly v názorové rubrice.

Jako jedna z primárních příčin vystupovala do popředí opět jednoznačně sociální situace předměstí, čili nepokoje jako důsledek sociálního problému. Psalo se o tom, že mladí lidé nemohou sehnat práci, absolvují základní školu a nenalézají uplatnění. Skutečnost, že míra nezaměstnanosti je vysoká a sehnat práci velice obtížné, přispívá u mnoha mladých lidí k pocitu frustrace.

Je to především sociální problém. Mladí lidé nemohou sehnat místo, vychodí základní školu a pak mají pocit vykořeněnosti, nenalézají uplatnění. ... Přistěhovalci bydlí na předměstích francouzských měst v laciných panelácích. (Snažit by se měly obě strany, míní arabista, HN, 2. 11. 2005)

Přistěhovalecká předměstí nemají práci, chybí i jasná představa, jak to změnit. A hlavně: mladíci ve druhé a třetí generaci přistěhovalců se cítí

být druhořadými Francouzi. Mají identifikační karty, mají bydlení. S novou zemí se ale neztotožnili. Nevidí ve svých řadách kladné hrdiny. Cítí jen frustraci. (Francií dál otřásá pouliční násilí, HN, 7. 11. 2005)

V návaznosti na to vystupovala na stránkách HN do popředí skutečnost, že velká část těchto mladých lidí jsou potomci přistěhovalců. Jejich rodiče nebo prarodiče přišli do Francie před několika desítkami let a tyto „děti“ se sice narodily ve Francii, avšak se svou vlastí se neztotožňují. Mají francouzské občanství, identifikační karty a bydlení, ale je to právě špatná sociální situace, co přispívá k jejich frustraci a pocitu vykořenění. Cítí se být druhořadými Francouzi. K tomu přispívá i fakt, že mnoho muslimských rodin vychovává své děti velmi tradičně, někdy i tradičněji než v arabském světě. Dochází tak k tomu, že děti přistěhovalců mají problémy s vlastní identitou. Nepatří do prostředí, odkud přišli jejich rodiče, ale doma se necítí ani ve Francii. A zhoršené sociální podmínky k jejich „zdomácnění“ jistě nepřispívají. Zazněl také názor, že u takto frustrovaných mladých lidí (mužů) existuje jistá pravděpodobnost indoktrinace ze strany radikálně smýšlejících islámských duchovních, z nichž mnozí ovládají francouzské mešity.

Muslimové, kteří emigrovali do USA v 60. a 70. letech, přišli sdílet americkou demokracii, svobodu a životní styl. Muslimové, kteří z politicko-sociálních důvodů odcházeli do Evropy, zůstali hodnotově na Blízkém východě. Touží po návratu, utvrzují se navzájem a děti vychovávají často mnohem tradičněji než v arabském světě...

Mladí muži a zahalené dívky z druhé imigrační generace nejsou ani Evropany, ani nepatří na Blízký východ. V evropské společnosti těžko dosáhnou uplatnění. Ve zhoršených sociálních podmínkách se část mladé arabské mužské populace stává „sociálními deprivanty“...

Nejméně 50 procent evropských mešit je ovládáno islámskými

duchovními fundamentalistického až radikálního směřování. Nejvýznamnější z nich, Muslimské bratrstvo, má jen v Británii přes 600 mešit. Pravděpodobnost indoktrinace mladých muslimských deprivantů radikálním islámem je vysoká. (Co se děje mezi muslimy a jak má EU reagovat, HN 9. 11. 2005)

Obyvatelé chudých předměstí mají dost peněz na živobytí. I na satelitní přijímače, z nichž mnohé jsou naladěny na programy jako například Al-Manar, což je televizní stanice teroristické organizace Hizballáh. Mladí muslimové nekřičí "chceme práci a integraci do společnosti", nýbrž "smrt Americe" a " pryč se Židy". (Agónie sociálního státu naživo, HN, 9. 11. 2005)

Dalším častým vysvětlením nepokojů ve Francii bylo konstatování, že se jedná o důsledek jednak neúspěchu francouzských vlád v integrační politice, jednak dlouhodobého přehlížení kulturních i náboženských odlišností a rozmanitosti.

Každá další noc násilných střetů na předměstích tlačí Paříž k přehodnocení tradičního integračního modelu. Je to hořké zjištění. Francouzi připouštějí, že budou muset slevit z představ o rovnosti, podle kterých vlastnictví francouzského občanství stmelí všechny bez rozdílu – i přistěhovalce...

Ministr práce Jean-Louis Borloo uznává, že Francie přecenila možnosti důsledného tlaku na integraci. Dlouhodobé přehlížení náboženské či kulturní rozmanitosti podkopalo jednotu země – důsledný přístup státu vnímali přistěhovalci jako aroganci. Odmítali pochopit, proč mají zapomenout na své kořeny. Mnozí Francouzi naopak nechápali, proč například není možné v sociologických průzkumech uvádět etnický původ. (Integrační model selhává. Má Francie jiný?, HN, 9. 11. 2005)

Do takto vykreslené situace se ovšem prolínaly další názory a úhly pohledu. Opakovaně zazněl na stránkách HN názor, že problém

tkví v tom, jak je nastaveno fungování sociální politiky ve Francii a dalších evropských zemích obecně. Pavel Kohout to ve svém příspěvku nazval „agónií evropského sociálního státu“. Problémem není ani tak jinakost nebo náboženství přistěhovalců, důvody jsou spíše ekonomického rázu.

Imigranti ze severní i rovníkové Afriky nepřišli do Francie s cílem vést intifádu proti evropské civilizaci. Hlavním motivem byla prostá lidská snaha uniknout bídě a zajistit lepší budoucnost pro své děti...

S předchozími přistěhovalci se stát nemazlil. Museli pracovat, aby se uživil. Sehnat práci ve Francii před čtyřiceti či padesáti lety bylo nesrovnatelně snazší než nyní. Historicky poslední vlnou imigrantů byli Afričané z arabské i rovníkové oblasti. Na rozdíl od svých předchůdců přicházeli do vyspělého sociálního státu. A v tom spočívá jejich tragédie...

Vláda se snaží konejšit nespokojenost sociálními dávkami. Ty ovšem přicházejí daňové poplatníky draho a své příjemce vedou k pasivitě. Co lze čekat od rodiny žijící trvale na podpoře? Další generaci, která bude žít na podpoře a jejíž pracovní návyky budou problematické...

Kombinace sociálních dávek, nefungujícího pracovního trhu a bojovné islámské propagandy vede k násilí...

Islám je jen jedna stránka problému. Ve spojených státech patří muslimové k nadprůměrně ekonomicky úspěšným menšinám. Nezaměstnanost mládeže v USA je poloviční ve srovnání s Francií. Evropský sociální model definitivně selhal. (Agónie sociálního státu naživo, HN, 9. 11. 2005)

Evropské vlády musí ve spolupráci se soukromými podniky vytvářet pracovní místa. Nikoliv umělá místa ve státním sektoru, nýbrž skutečná místa v nových firmách. Toho lze dosáhnout prostřednictvím daňových a pracovních zákonů, které podporují a odměňují podnikatelského ducha... Lidé, kteří vědí, že jim budoucnost může přinést zlepšení života a finanční zajištění, jen zřídka podpalují auta. Výtržnosti jsou výrazem frustrace a hněvu. (Evropa se bojí rizika, proto hoří, HN, 22. 11. 2005)

Zazněl i opačný názor, a to ten, že hlavní roli v těchto nepokojích hraje právě islám a jeho propaganda a také nenávist ke křesťanským hodnotám a tradicím.

Nemusíme se vracet až k francouzské revoluci, která podlomila světový řád autority a pořádku. Stačí si připomenout odtud vycházející ideologii marxismu-leninismu: požadavek totální likvidace náboženství jako „opia lidu“, třídní nenávist a diktaturu proletariátu. Z posedlosti nenávistí ke křesťanským hodnotám a tradicím vychází i současná krize, projevující se hořícími auty a přistěhovaleckým terorem. (V Paříži útočí na naši civilizaci!, HN, 11. 11. 2005)

Hlavní roli zde hraje islám, tedy islamistická propaganda. Jsou zde i jiné příčiny, ale ty jsou pouze okrajové. Zejména mladí lidé z druhé generace přistěhovalců jsou mimořádně vnímaví k této propagandě a bylo jen otázkou času, kdy něco podobného vypukne. (Dvě tváře islámu, umírněná a násilná, HN, 18. 11. 2005)

Cituji tyto úryvky právě proto, abych nastínila paletu názorů a různých vysvětlení situace, se kterou bylo možné se setkat na stránkách HN. V tomto případě bylo vcelku patrné, proč Hospodářské noviny deklarují samy sebe jako deník se silnou názorovou rubrikou.

4.3.2 Demonstranti, jejich život a postoje

Kdo vlastně byli spolu s policisty a politiky „hlavní protagonisté“ zhruba tři týdny trvajících bouří na francouzských předměstích? Je možné nějakým způsobem vystihnout, kdo byli tito lidé? Jak je viděla média?

4.3.2.1. MF Dnes

Podíváme-li se na deník MF Dnes a jeho charakteristiku lidí, kteří se účastnili nepokojů ve Francii, setkáme se většinou se stále se opakujícími termíny.

Autoři nejčastěji volili označení jako „*mladí výtržníci*“²⁴, „*řadící násilníci*“²⁵, „*útočící bandy*“²⁶, „*mladí žháři*“²⁷, „*rebelové*“²⁸, „*tlupy mladíků*“²⁹, „*chuligáni*“³⁰ nebo „*vandalové*“³¹. Takto byli pojmenováváni mladíci, kteří se přímo podíleli na pouličních bouřích.

Nicméně tito mladí lidé se rekrutují z velké skupiny, která byla obvykle popisována jako „*mladí muslimové, kteří nemohou sehnat práci*“³², „*nespokojení potomci afrických přistěhovalců*“³³, „*dospívající děti afrických a arabských imigrantů*“³⁴, ale také jako mladí lidé, „*kteří buď nepracují, nebo chodí do zaměstnání, které neodpovídá jejich vzdělání*“³⁵. Zazníval názor, že tito mladí lidé nejsou ve skutečnosti Francouzi, cítí se být vykořeneční a méněcenní.

Zřejmě nejdetailnější popis zněl následovně:

Je jim mezi čtrnácti a pětadvaceti lety. Jejich rodiče či prarodiče přišli do Francie většinou z arabských a afrických zemí. Mají nízké vzdělání, a proto těžko shánějí práci. Hledají vzrušení. Policie jich už několik set pozatýkala a tvrdí, že vesměs jde o „staré známé firmy“. (Výtržníci začínají útočit i v centru Paříže, MF Dnes, 7. 11. 2005)

²⁴ Pařížská předměstí se mění v bojiště, MF Dnes, 3. 11. 2005.

²⁵ Na předměstí Paříže se střílí, MF Dnes, 4. 11. 2005.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Ve Francii shořelo pět set aut, nepokoje se šíří i do dalších měst, MF Dnes, 5. 11. 2005.

²⁸ Desátá noc násilí byla nejhorší, MF Dnes, 7. 11. 2005.

²⁹ Násilníci postřelili deset policistů, MF Dnes, 7. 11. 2005.

³⁰ Zábava z nudy? Ne, už je to městská válka, MF Dnes, 8. 11. 2005.

³¹ Paříž může hořet i v Česku, MF Dnes, 8. 11. 2005.

³² Na předměstí Paříže se střílí, MF Dnes, 4. 11. 2005.

³³ Nepokoje se rozšířily i mimo Paříž, MF Dnes, 5. 11. 2005.

³⁴ Francie: úřady sáhly po zákazu vycházení, MF Dnes, 9. 11. 2005.

³⁵ Útulné sídliště, které skrývá beznaděj, MF Dnes, 5. 11. 2005.

4.3.2.2 Hospodářské noviny

V Hospodářských novinách se objevila celá škála pojmenování a označení, od těch řekněme mírnějších až po některé dosti vyostřené: „skupiny rozvášněných imigrantů“³⁶, „gangy mladých severoafrických přistěhovalců“³⁷, „arabští útočníci“³⁸, „organizované kriminální gangy“³⁹, „mladí násilníci“⁴⁰, „gangy výtržníků“⁴¹, „rozvášnění arabští mladíci“⁴², „muslimští fanatici“⁴³, „teroristé řízení z radikálních mešit“⁴⁴. Vždy se jednalo o citově zabarvená označení s negativními konotacemi. V porovnání s MF Dnes byly mnohé termíny použité v HN vyhrcořenější.

Zároveň mohl čtenář tyto mladé lidi vidět jako chudé, frustrované přistěhovalce „původem převážně ze severoafrických arabských zemí“⁴⁵. Znovu se opakují konstatování, že mladí lidé se s Francií jakožto svou vlastní neztotožňují a deprimuje je špatná sociální situace na předměstích. Všechna tato vyjádření se stále opakovala a čtenář prakticky neměl možnost dozvědět se něco víc.

Při několika málo příležitostech se prostřednictvím citací dostali ke slovu i samotní aktéři. HN přinesly výrok mladíka, jehož názor jen v podstatě podtrhoval, co se prolínalo pasážemi různých článků: „Nechceme tady žádné vládní programy, žádné školy, ať nám dají pokoj – a hlavně ať nás tady neotravuje policie“⁴⁶, totiž že tito lidé ani nemají zájem, aby se o ně někdo staral, a nesnaží se svoji

³⁶ Pařížská předměstí sevřelo násilí, HN, 1.11.2005.

³⁷ Násilí v Paříži sílí, zněla už i střelba, HN, 4.11.2005.

³⁸ Násilí v Paříži sílí, zněla už i střelba, HN, 4.11.2005.

³⁹ Francouzi, kteří nejsou ve Francii doma, HN, 7.11.2005.

⁴⁰ Muslimští předáci marně vyzývají ke klidu, HN, 8.11.2005.

⁴¹ Politici ve Francii hledají řešení krize, HN, 8.11.2005.

⁴² Ztráty počítají i arabští obchodníci, HN, 8.11.2005.

⁴³ Proč se Francie nebrání?, HN, 10.11.2005.

⁴⁴ V Paříži útočí na naši civilizaci, HN, 11.11.2005.

⁴⁵ Násilí v Paříži sílí, ohrožuje pozici Sarkozyho, HN, 3.11.2005.

⁴⁶ Protesty z předměstí jsou i generační revoltou, HN, 16.11.2005.

špatnou sociální situaci vylepšit, že rezignovali, protože je pronásleduje stigma „obtížné čtvrti“. Nebo: „...všichni nás líčí jako zločince. Zkuste ale sledovat, jak se chová policie, když nás kontroluje. Podezřelý je každý už jen tím, že běží⁴⁷“.

4.3.3 Předměstí, jejich vznik a etnické složení

Vykreslení a popis míst, kde se odehrávaly pouliční bouře, zcela určitě dokresluje představu, kterou si čtenáři mohou o celkové situaci udělat. Vzhledem k tomu, že v Česku prakticky neexistují předměstí obývaná z velké části přistěhovalci, předpokládám, že si většina Čechů utváří svou představu právě na základě zpráv přinášovaných médii.

4.3.3.1 MF Dnes

Na stránkách MF Dnes se objevil prakticky pouze jeden článek, ve kterém autorka (Michaela Bučková) věnovala větší prostor popisu míst, kde se odehrávají nepokoje. Poukázala na jedné straně na podobnost s českými panelovými sídlišti, na druhé straně potom na rozdíly.

Na první pohled to vypadá jako klidné předměstí Paříže. Nízké domky s upravenými zahrádkami. Za nimi začíná panelové sídliště. Úhlednější a útulnější než ta, na která jsme zvyklí z většiny měst v Česku. Je zde však ještě jeden rozdíl: bez cíle se tu potulují skupinky mladých lidí, potomků imigrantů. V noci se pak zdejší ulice mění na bojiště a mladí výtržníci si měří síly s policejními jednotkami...

---

⁴⁷ Francií dál otřásá pouliční násilí, HN, 7.11.2005.

Aulnay-sous-bois je městečko těsně přilepené na Paříž. Z centra metropole se sem dostanete – nejdřív autobusem, pak příměstským vlakem – za pětáctyřicet minut. Najednou zmizí pověstné francouzské kavárny a vy se ocitnete v místech, kde ženy zahalené v šátcích rychle mizí v panelových domech. (Útulné sídliště, které skrývá beznaděj, MF Dnes, 5. 11. 2005)

Je vcelku patrné, že autorka zvolila příliš sugestivní popis. Úryvek začíná poměrně optimisticky, až idylicky. Konstatování, že takové francouzské sídliště vypadá lépe než jeho český protějšek jistě na většinu českých čtenářů zapůsobí pozitivně. Ale vzápětí se dozvídáme, že vlastně zdejší atmosféru narušují bezcílně se potulující mladí imigranti, jejichž vinou se tato sídliště v noci mění na „bojiště“. Navíc postavila autorka bezdůvodně do kontrastu kavárenskou idylku středu Paříže a „místa, kde ženy zahalené v šátcích rychle mizí v panelových domech“. Smysl tohoto srovnání není zřejmý ani nevyplývá z kontextu a předpokládám, že aniž by to bylo explicitně vyřčeno, zaznívá v článku určitý hodnotící soud. Autorka využila jeden ze – západní kulturou kritizovaných – aspektů islámu, totiž nižší společenské postavení ženy, a jednoduše se spolehla na jeho asociační potenciál.

V dalších zprávách figurovaly spíše stručnější popisy předměstí a sídlišť. Opakovaně zaznělo konstatování, že tyto oblasti jsou celkově chudé, žijí zde chudí lidé s nižšími příjmy, často v přeplněných bytech. Zazněl rovněž názor, že předměstí „jsou centrem obchodu s drogami a jiné kriminality“⁴⁸. Objevila se také expresivní označení jako „válečná zóna“⁴⁹ nebo „krajina po bitvě“⁵⁰. Čtenář se mohl domnívat, že to jsou místa, kde létají policejní vrtulníky, rebelové

⁴⁸ Předměstím Paříže otřásají bouřlivé střety s policií, MF Dnes, 1. 11. 2005.

⁴⁹ Desátá noc násilí byla nejhorší, MF Dnes, 7. 11. 2005.

⁵⁰ Zábava z nudy? Ne, už je to městská válka, MF Dnes, 8. 11. 2005.

zapalují auta, domy i obchody, lidé se bojí vycházet na ulici a pouze „nesměle vykukují zpoza záclon“⁵¹.

4.3.3.2 Hospodářské noviny

Co do pojmenování míst nepokojů bylo možné v HN narazit na podobná označení jako v MF Dnes. Tato místa byla popisována jako „*problematická předměstí*“⁵², „*obtížné čtvrti*“⁵³, „*chudé a frustrované přistěhovalecké čtvrti*“⁵⁴ nebo „*přistěhovalecká ghetta*“⁵⁵. Navíc jsou údajně tato ghetta unifikovaná a rozsáhlá. Domnívám se, že všechna tato označení jsou si navzájem vlastně jen synonymy a za jednotlivými výrazy se pravděpodobně neskrývá nějaký hlubší obsah a rozdíl.

Stejně jako v MF Dnes také v HN zaznělo kladné hodnocení vzhledu sídlišť, která zabírají velkou část předměstí. Čtenáři se mohli dozvědět, že „*paneláky sice nejsou přitažlivé, ale ve srovnání s některými místy pražské periferie byste je označili za komfortní stavby. Nechybějí nápaditá dětská hřiště nebo prostorný kulturní sál.*“⁵⁶ Na druhé straně však v tomtéž článku zaznělo, že domy, v nichž lidé bydlí, vypadají jako „*strohé betonové souřadnice*“⁵⁷, což je hodnocení, které vyznívá spíše záporně. V jiném článku vylíčil autor předměstí jako malebné městečko, jehož idylický ráz kazí bezprostřední blízkost přistěhovaleckého ghetta.

---

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Pařížská předměstí sevřelo násilí, HN, 1. 11. 2005.

⁵³ Co hoří v Paříži, HN, 3. 11. 2005.

⁵⁴ Násilí v Paříži sílí, už zněla i střelba, HN, 4. 11. 2005.

⁵⁵ Integrovní modely selhávají, HN, 7. 11. 2005.

⁵⁶ Francouzi, kteří nejsou ve Francii doma, HN, 7. 11. 2005.

⁵⁷ Tamtéž.

... předměstí Aulnay-sous-Bois vypadá cestou z nádraží jako malebné městečko. Právě se koná výstava květin a pod širou oblohou servírují bretonské palačinky. O kus dál je to ale jinak. Přistěhovalecké ghetto stejného jména nese ještě stopy násilností. (Francií dál otřásá pouliční násilí, HN, 7. 11. 2005)

Z tohoto pohledu se může zdát obraz předměstí dosti roztříštěný. Jednou malebnost, podruhé šed'. Podíváme-li se dál, vidíme, že autoři článků rovněž často poukazovali na problémy spojené s kriminalitou. Okrajové části francouzských měst se v něčem podobají „izolovaným ghettům, kde ztrácí respekt i policie...“⁵⁸. Existují tam „zóny, kde se vytvořily paralelní mocenské systémy na principu gangů či mafií“⁵⁹. Tyto čtvrti mají údajně „...vysokou zločinnost, toxikomanii, alkoholismus...“⁶⁰ a násilí se zde stalo součástí každodenního života. V jednom článku autor (John Simpson) poukázal na velmi opomíjený fakt, že násilí je na předměstích pravidlem. I za normálního víkendu je prý napadeno, zapáleno na dvě až tři desítky aut. Asi nejpříkřejší hodnocení shrnul redaktor Jiří Sládek do jedné věty. „*Periferie Paříže v mnohém připomíná americký Detroit ze 60. let či britský Brixton z let osmdesátých.*“⁶¹ I kdyby čtenář netušil, co měl přesně autor na mysli a co se odehrávalo v Detroitu a Brixtonu, podtón je zcela jistě chmurný.

---

⁵⁸ Francouzská faktura, HN, 7. 11. 2005.

⁵⁹ Zprávy z francouzských předměstí, HN, 11. 11. 2005.

⁶⁰ Francií dál otřásá pouliční násilí, HN, 7. 1. 2005.

⁶¹ Britské příběhy, poučení Francii, HN, 15. 11. 2005.

4.3.4 Islám a muslimové

Vzhledem k tomu, že v souvislosti s pouličními bouřemi ve Francii se často poukazovalo také na islám jako hlavní náboženství afrických přistěhovalců ve Francii, zajímalo mne, jakým způsobem a v jakých souvislostech se o islámu psalo. Domnívám se, že to s tématem bezprostředně souvisí.

4.3.4.1 MF Dnes

V případě MF Dnes nemohu říci, že se „psalo“ o islámu. Na stránkách těchto novin se v průběhu nepokojů vyskytl pouze jeden článek věnovaný okrajově islámu. V ostatních případech se vyskytly pouze ojedinělé zmínky, které je těžké hodnotit. Zaznívá zde v obměněné podobě častý argument, že islám je mírumilovné náboženství, které násilí odsuzuje. Tento názor však bez dalšího objasnění vyznívá poměrně naprázdno. Na druhé straně se však objevuje poznámka, že mladí přistěhovalci vymezují sami sebe poslední dobou především v rovině víry, obracejí se k radikálnímu islámu a toto jejich chování jaksí vyvolává zděšení u francouzských politiků. I přesto, že tato teze není vysvětlena, se domnívám, že pro čtenáře je v určitém smyslu čitelnější a bohužel v sobě jistě obsahuje potenciál stereotypizace.

... pařížská předměstí zůstávají pouze domovem přistěhovalců z Afriky. Ti přitom o sobě ještě před deseti lety hovořili jako o „francouzských Arabech“, nyní říkají „my muslimové“. To vyvolává zděšení u politiků. Mladí Arabové se stále častěji obracejí k radikálnímu islámu, občas odcházejí i bojovat do Iráku. (Pařížská předměstí se mění v bojiště, MF Dnes, 3. 11. 2005)

Organizace francouzských muslimů přesvědčují lidi své víry, že takovéto násilnosti jsou z hlediska Koránu neospravedlnitelné. (Zábava z nudy? Ne, už je to městská válka, MF Dnes, 8. 11. 2005)

Odkazů na islám se tedy mnoho neobjevilo, a co se týká přistěhovalců, autoři článků zdůrazňovali především jejich africký původ. Informace o islámu byly velice kusé a byl jim věnován jen velmi malý prostor.

4.3.4.2 Hospodářské noviny

V Hospodářských novinách vyšlo několik článků – v přímé návaznosti na francouzské nepokoje – jejichž hlavním námětem byl islám. Většina článků vycházela ze základního – dnes poměrně častého – schématu islám vs. Evropa nebo západní svět. V tomto případě není divu, protože přesně odráží a kopíruje realitu. Zejména zkoumáme-li případ Francie, je vzájemné vymezování vcelku pochopitelné. Nepokoje byly totiž často dávány do souvislosti s vírou mnoha přistěhovalců. Nicméně Hospodářské noviny tomuto tématu poskytly na svých stránkách mnohem více prostoru než MF Dnes a opět se objevily různé pohledy na islám a zaznívaly odlišné názory.

Hned v prvních dnech nepokojů si čtenář mohl přečíst článek zvláštního zpravodaje v Paříži Jiřího Sládka, jehož titulek zněl „*Islám testuje toleranci Evropy*“. Vracel se k rok staré vraždě filmového režiséra Thea van Gogha islámským radikálem v Nizozemsku a poukazoval na změnu postoje liberální holandské společnosti vůči muslimským komunitám. Stejně změny smýšlení se prý odehrávají i v jiných evropských zemích.

Jiným textem zabývajícím se islámem byl rozhovor s arabistou z Ústavu Blízkého východu a Afriky při FF UK, odborníkem na islámský svět, Lubošem Kropáčkem. Zaznělo srovnání britského a francouzského modelu integrace přistěhovalců a rovněž názor, že všechny problémy ve Francii nelze redukovat na náboženského činitele. Z článku byl patrný poměrně smířlivý tón, o vstřícnost by se prý měly snažit obě strany.

Vcelku ucelený pohled na problematiku soužití muslimů a Evropanů v návaznosti na francouzské nepokoje, ideologii muslimských radikálních sekt a cílů teroristického hnutí poskytla ve svém obsáhlém článku „*Co se děje mezi muslimy a jak má Evropa reagovat*“ Jana Hybášková. Zabývala se různými aspekty demokratického přístupu k muslimským komunitám, jejich většího začlenění do společnosti a zmírnění jejich frustrace.

Další úhel pohledu přinesl článek bývalého indonéského ministerského předsedy Malajsie Mahathira ibn Mohamada „*Muslimové se už neumějí bránit*“. Ten ve svém článku zdůraznil především skutečnost, že islám je v současné době rozštěpený na mnoho různých směrů, které o sobě tvrdí, že jsou islám, a že existuje mnoho odlišných výkladů Koránu. Zároveň se pokusil tuto nejednotnost objasnit a vysvětlit, proč v minulosti docházelo k úpadku muslimské vzdělanosti a jaké to přináší důsledky.

Zajímavý byl i rozhovor spolupracovníka HN Ladislava Henka s německým orientalistou a analytikem Hans Peterem Raddatzem „*Dvě tváře islámu, umírněná a násilná*“. Zařadil se mezi nejvyhraněnější texty, které na adresu islámu v těchto novinách zazněly. To ovšem také vyplývá ze skutečnosti, že Raddatz se liší od dalších orientalistů svým odstupem od islámu a jeho ostrou kritikou. Raddatz zpochybnil častý argument, že islám je mírumilovné náboženství, a poukázal na to, že se často zapomíná na dva aspekty

tohoto náboženství – duchovní aspekt a politicko-ideologicko-právní aspekt, které je třeba vnímat odděleně. V článku rovněž zazněly názory na násilí odehrávající se ve Francii a na změnu politického přístupu k muslimům.

4.3.5 Fotografie

Běžnou součástí tištěného zpravodajství je v dnešní době také obrazová složka, tedy fotografie. Ve své práci jsem kladla hlavní pozornost na psaný text, nicméně obrazovou dokumentaci jsem neopomíjela.

Jak v MF Dnes, tak v HN byly fotografiemi nejčastěji doprovázeny reportáže od zvláštních zpravodajů z Paříže nebo doplňovaly sérii několika článků. MF Dnes uveřejnila celkem 30 fotografií (včetně fotografií v mimořádné příloze), z toho 4 na titulní straně (3.,4.,7. a 9. listopadu 2005). Hospodářské noviny otiskly 17 fotografií, z toho se na titulní straně objevily 3 (7.,8. a 9. listopadu 2005).

Tabulka č. 3 Počet uveřejněných fotografií

	Fotografie celkem	Z toho na titulní straně
MF Dnes	30	4
HN	17	3

Zde je mezi deníky patrný poměrně velký rozdíl, který ukazuje na skutečnost, že MF Dnes určitě sázela na obrazovou složku více než HN. I mimořádná příloha „Paříž v plamenech“ uveřejněná v tomto deníku 8. listopadu 2005 přinesla zpravodajství rozšířené především o fotografie. Fotografie byly jak barevné tak černobílé (na titulní

straně vždy barevné), a to v obou denících. Často se také mohli čtenáři setkat s fotografiemi velkého formátu (viz přílohy). Většina fotografií otisknutých jak v MF Dnes, tak v HN pocházela z informačních agentur – Reuters, ČTK, AP, Bloomberg. MF Dnes měla ve Francii navíc svého fotografa, Dana Maternu, od něhož pocházela menší část fotografií otisknutých na stránkách tohoto deníku.

Na fotografiích byla v obou denících nejčastěji zachycována hořící, doutnající nebo již vypálená a zničená auta, hasiči bojující s ohněm, mladíci – účastníci nepokojů, policisté a francouzští politikové.

Fotografie v obou denících sledovaly stejnou linii a objevovala se většinou tatáž posloupnost, respektive z celého průběhu nepokojů bylo zachyceno několik „stěžejních“ fází – nejprve hořící auta, poté hasiči zápasící s ohněm, ozbrojení policisté zasahující proti demonstrantům, mladíci zadržení (a odvádění) ozbrojenými policisty. Toto schéma občas doplňovaly fotografie politiků. Nejčastěji se na nich objevoval ministr vnitra Nicolas Sarkozy (což souvisí s tím, že jej média prezentovala jako muže, který vystupoval vůči demonstrantům nejaktivněji a nejjednoznačněji ze všech francouzských politiků). MF Dnes také přinesla fotografii muže, jenž se stal první obětí nepokojů, jeho manželky, místa, kde zemřel a kam lidé přinášeli květiny a zapalovali svíčky.

Bylo možné se setkat rovněž s detailnějšími záběry soustředěných policistů nebo hasičů, které jakoby podtrhovaly atmosféru napětí, „akce“ a také nebezpečí a strachu. Ten navíc umocňovala skutečnost, že většina záběrů byla pořízena v noci. Čtenář vždy hleděl na události z perspektivy policistů nebo hasičů, hlavních kladných aktérů nepokojů. Fotografie vždy jakoby zachycovaly dva protipóly – policisty a demonstranty.

Fotografie v obou denících vykazovaly značnou podobnost. Mám

na mysl, že se čtenář mohl setkat s typově velmi obdobnými tématy, náměty a záběry. Tuto podobnost bych připsala především faktu, že převážná většina fotografií pocházela ze stejných zdrojů, od týchž tiskových agentur. Co do výpovědi se tedy fotografie v MF Dnes a HN příliš neliší. Hlavní rozdíl je patrný především v množství uveřejněných fotografií.

4.4 Závěr

V předchozích oddílech jsem se zabývala rozbořem článků co do jejich vztahu k jednotlivým vymezeným okruhům. Porovnávala jsem shodné i odlišné prvky obou deníků.

Nejmenší rozdíl, respektive největší podobnost mezi MF Dnes a HN jsem objevila při zkoumání charakteristik lidí, kteří se účastnili nepokojů, a také míst, kde se tyto nepokoje odehrávaly. S různými menšími obměnami byly u obou deníků patrné stejné tendence jak v pojmenovávání, tak v popisu a líčení aktérů nepokojů. V MF Dnes i v HN zazněly velmi podobné charakteristiky mladých lidí z předměstí, kteří žijí se stigmatem imigrantů, případně potomků imigrantů, a pro něž je obtížné sehnat uspokojivou práci a žít spokojený život. Dalším společným rysem článků bylo informování o místech pouličních bouří. Autoři obou deníků stavěli do kontrastu hmatatelnou stránku věci (z českého pohledu poměrně úhledná sídliště) s čímsi, co je cítit ve vzduchu, s atmosférou nespokojenosti a frustrace. Tyto popisy jasně vystupovaly napovrch a představovaly to stěžejní, co se mohl čtenář dozvědět.

Naproti tomu nejmarkantnější rozdíl spočíval ve zpracování příčin

nepokojů a také islámu, jenž byl často dáván do přímé souvislosti s propuknutím pouličních roztržek. Zatímco HN přinesly celou řadu možností a vysvětlení kořenů nepokojů od různých autorů, MF Dnes zůstala u chmurného vylíčení předměstí a mohl tak vznikat dojem, že současné události jsou téměř jednoznačně problémem sociálním. Vůbec nejmarkantnější rozdíl ve zpracování se týkal tématu islám. Ačkoli na stránkách MF Dnes často zaznívalo konstatování, že mladí lidé jsou z velké části muslimové nebo potomci muslimských přistěhovalců, objevil se pouze jeden článek, který se této problematice (spíše) okrajově věnoval. Naproti tomu HN se věnovaly islámu poměrně zevrubně a otiskly hned několik článků. Čtenář se mohl dozvědět hodně informací o různých aspektech islámu, o aspektech, které jsou v rozporu s naší (západní) kulturou. I přesto, že zaznívala i kritika islámu a muslimů, působil jejich obraz ve výsledku spíše neutrálně, bez většího zabarvení. To však pouze v člancích, které jsem zařadila do třetí skupiny ostatních textů. Jinak tomu bylo ve zpravodajských člancích informujících o průběhu nepokojů. Zde byl obraz muslimů a islámu spíše negativní. Velmi negativně se však autoři ve všech člancích vymezovali vůči islámskému terorismu.

Pro články v MF Dnes bylo rovněž typické jakési naznačování, respektive často jsme mohli číst „A“, nikoli už „B“. Toto časté naznačení, nedovysvětlení situace, kontextu nebo myšlenky je jednak zbytečné, jednak může mít za následek špatné pochopení nebo interpretaci ze strany čtenářů a může napomáhat ke vzniku stereotypů. S tím souvisí také určitý stupeň bulvarizace článků v MF Dnes, kdy čtenář mohl narazit na poměrně časté neúměrné prolínání faktických informací a tzv. „lidských příběhů“.

5. ZÁVĚR

Tato práce je analýzou mediálního obrazu pouličních nepokojů ve Francii, které vypukly v noci z 27. na 28. října 2005 a trvaly přibližně tři týdny. Od svého počátku až do konce přitahovaly tyto události pozornost médií a v denících – MF Dnes a Hospodářské noviny – jim bylo věnováno poměrně dost prostoru. Také proto jsem se rozhodla provést analýzu mediálního obrazu těchto událostí.

Ve své práci jsem se pokusila nejen zmapovat, jak se o událostech psalo ve dvou celostátních denících, ale pokusila jsem se také vystihnout základní tendence psaní o příčinách nepokojů, místech, kde se odehrávaly, lidech, kteří byli jejich bezprostředními aktéry, a islámu, jenž byl často dáván do souvislosti s vypuknutím pouličních bouří. Zajímalo mne, zda a případně jak se mnou vybrané deníky v informování o událostech lišily a zda jim bylo něco společné.

V období, které bylo předmětem mého zájmu (tedy od 27. října do 31. prosince 2005, protože články vycházely občas i po skončení pouličních bouří), otiskly MF Dnes i Hospodářské noviny stejný počet článků (48), týkajících se zvoleného tématu. Samotný celkový počet článků ještě nemusí o ničem svědčit. Přestože byl počet textů totožný, složení článků se lišilo. V HN se objevovaly texty souhrnně informující o událostech, velmi silně byla však zastoupena také názorová rubrika. Články se věnovaly různým aspektům dané problematiky, a co je důležité, zaznívaly odlišné názory na věc. Soubor článků působil uceleným dojmem. MF Dnes vsadila jednoznačně na větší, řekněme, jednoduchost, schematicnost a omezila se na typově stále se opakující texty a v nich opakující se

formulace i celé věty. Typický článek obsahoval od všeho trochu, ale nesoustředil se na jedno dobře formulované a rozvedené téma. MF Dnes až na výjimky neposkytla svým čtenářům větší možnost konfrontovat jiný úhel pohledu.

Pro větší přehlednost a jednodušší práci s daty jsem si stanovila čtyři základní tematické okruhy, kterým jsem věnovala pozornost. Zjišťovala jsem, jaké informace přinášely deníky o příčinách nepokojů, jejich aktérech, předměstích, kde se většina potyček odehrávala, a také o islámu a muslimech obecně. V případě aktérů a míst nepokojů se oba deníky v mnoha ohledech podobaly. Jejich autoři používali podobné vyjadřovací prostředky i termíny a obraz, který MF Dnes a HN vytvářely, byl vcelku shodný. Čtenáři obou deníků si mohli představovat, že nepokoje se odehrávají na vcelku solidně vypadajících sídlištích (leckdy lépe vypadajících než česká sídliště). Pod touto tenkou slupkou se ale skrývá odvrácená tvář předměstí. Vysoká nezaměstnanost, kriminalita, problémy s drogami, prostituce, mládež potulující se bezcílně po ulicích bez velké perspektivy a šancí na lepší život, ženy zahalené v šátcích, které rychle mizí v domech... Mladí lidé, kteří se účastnili potyček s policií, byli vesměs prezentováni jako chlapci, mladíci, někdy ještě děti (13ti, 14tileté), potomci většinou muslimských přistěhovalců ze severní Afriky, kteří, ač se ve Francii narodili, se zde necítí být doma. Celou Francii sužuje poměrně vysoká nezaměstnanost a o to více jí trpí přistěhovalecká předměstí. Mladí lidé nemají práci, žijí ze státních podpor a nevidí šanci na zlepšení. Občas se setkávají i s rasismem. Proto se cítí velmi nespokojení a frustrovaní. Co je ale přesně za jejich odporem, násilím a škodami, které páchají (paradoxně většinou opět na přistěhovalcích), není zcela jasné, protože nemají žádné zástupce, kteří by oficiální cestou formulovali

jejich stanoviska a požadavky. Často bylo možné setkat se s názorem, že se jen nudí a dělají to pro svou zábavu. Jejich cílem je pravděpodobně na sebe upozornit a manifestovat svůj odpor ke státu, který pro ně ztělesňuje policie.

V případě stanovování příčin a důvodů nepokojů již byly mezi oběma deníky patrné rozdíly. MF Dnes redukovala nepokoje na sociální problém se stručnými odkazy na radikální islám, polygamii a selhání francouzského modelu integrace. HN v tomto ohledu přinášely mnohem zasvěcenější a obširnější vysvětlení od nejrůznějších autorů. Zaznívaly názory, že roztržky jsou důsledkem neuspokojivé sociální situace předměstí, nefungujícího sociálního státu, vysoké nezaměstnanosti, selhávajícího integračního modelu a potažmo arogance státu vůči jinakosti a odlišnosti, dále možné indoktrinace mnoha mladých lidí radikálním islámem a islámské propagandy. Paleta názorů, která se objevila na stránkách HN, byla mnohem širší.

Největší rozdíl byl však mezi tím, co se mohli čtenáři dočíst v jednotlivých denících o islámu a muslimech. Zatímco v MF Dnes to nebylo na stručné odkazy téměř nic, HN otiskly hned několik článků s touto tematikou od různých autorů. Čtenář se mohl dozvědět názory na problematiku soužití muslimů s Evropany, islámský terorismus nebo na dvě tváře islámu.

V současné době získává ve zpravodajství navrch trend vyváženosti nad dříve vyžadovanou objektivitou. Objektivitu lze jen stěží (nebo vůbec) dosáhnout. Proto jsem se od tohoto často zdůrazňovaného ukazatele snažila oprostit a jako lakmusový papírek jsem si stanovila právě požadavek vyváženosti. Z tohoto hlediska mohu konstatovat, že Hospodářské noviny si ve srovnání stojí lépe.

Čtenářům byl poskytnut komplexní, ucelený a jistě vyvážený (nebo přinejmenším vyváženější) pohled na události. MF Dnes právě kvůli onomu zmíněnému zjednodušení a schematizaci tomuto kritériu spíše nevyhovuje.

Nechci jednu stranu pouze chválit a druhou kritizovat, ale je třeba konstatovat, že rozdíly existují. MF Dnes sama sebe deklaruje jako největší český seriózní deník, přitom bližší pohled o tom nesvědčí. HN by proto možná mohly posloužit jako inspirace pro deník s podobnými aspiracemi.

POUŽITÁ LITERATURA

1. **Abu Ghosh, Yasar:** Bronx nad Francií. A2 kulturní týdeník, č. 10/05.
2. **Akademický slovník cizích slov.** Praha, 2001.
3. **Barša, Pavel:** Západ a islamismus: střet civilizací nebo dialog kultur? Brno 2001.
4. **Burton, Grame, Jirák, Jan:** Úvod do studia médií. Brno 2003.
5. **Cardini, Franco:** Evropa a islám. Praha 2004.
6. **DeFleur, Melvin L., Ballová-Rokeachová, Sandra J.:** Teorie masové komunikace. Praha 1996.
7. **Disman, Miroslav:** Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha 1993.
8. **Hendl, Jan:** Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha 2005.
9. **Hodder, Ian:** The Interpretation of Documents and Material Culture. In: Denzin, Norman K., Lincoln, Yvonna S.: Handbook of Qualitative Research. London 2000, str. 703 – 715.
10. **Jandourek, Jan:** Sociologický slovník. Praha 2001.
11. **Jirák, Jan, Kopplová, Barbara:** Média a společnost. Praha 2003.
12. **Kaderka, Petr:** Etnické kategorizování v médiích. In: Vesmír 81, 2002, str. 247-248.
13. **Kaderka, Petr, Karhanová, Kamila:** Obraz cizinců v médiích. Zpráva o projektu za rok 2002. Ústav pro jazyk český AV ČR. Praha 2002.
14. **Kantarová, Kateřina:** Mediální boj o mešitu v Teplicích.
15. **Klvačová, Petra, Bitrich, Tomáš:** Jak se (ne)píše o uprchlících: analýza článků o uprchlících v českém tisku. Praha 2002.

16. **Klvačová Petra, Bitrich Tomáš:** Nečitelní cizinci – jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku. Praha 2003.
17. **Kronicková, Jane C.:** Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. In: Sociologický časopis, ročník 33, č. 1, 1997, str. 57-67).
18. **Kropáček, Luboš:** Islám a Západ: historická paměť a současná krize. Praha 2002.
19. **Kunczik, Michael:** Základy masové komunikace. Praha 1995.
20. **Mckee, Alan:** Textual Analysis. London 2003.
21. **McQuail, Denis:** Úvod do teorie masové komunikace. Praha 2002.
22. **Osvaldová, Barbora** (kol. autorů): Zpravodajství v médiích. Praha 2001.
23. **Silverman, David:** Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. London 2001.
24. **Silverman, David:** Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka. Bratislava 2005.
25. **Stovall, Tyler:** The Rise of the Paris Red Belt. Berkeley 1990.
26. **Šmídová, Barbora:** Obraz skinheada v zrcadle tisku aneb je skinhead člověkem?. In: Šmídová, Olga (ed.): Zdi a mosty. Česko-romské vztahy, Praha 2001.
27. **Wacquant, Loic J. D.:** The Return of the Repressed Urban Violence, „Race“, and Dualization in Three Advanced Societies, 1993
28. **Zich, František:** Úvod do sociologického výzkumu. Praha 2004.

OSTATNÍ ZDROJE

<http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>

<http://hn.ihned.cz/>

<http://sociology.berkeley.edu/faculty/wacquant/>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Nepokoje na předměstích Paříže sílí, MF Dnes, 4. 11. 2005
2. Nepokoje se rozšířily i mimo Paříž, MF Dnes, 5. 11. 2005
3. Výtržníci začínají útočit i v centru Paříže, MF Dnes, 7. 11. 2005
4. Francie: úřady sáhly po zákazu vycházení, MF Dnes, 9. 11. 2005
5. Násilí v Paříži sílí, už zněla i střelba, HN, 4. – 6. 11. 2005
6. Francií dál otřásá pouliční násilí, HN, 7. 11. 2005
7. Integrační model selhává. Má Francie jiný?, HN, 9. 11. 2005
8. Evropa se bojí rizika, proto hoří, HN, 22. 11. 2005

Nepokoje na předměstích Paříže sílí

Výtržníci poničili více než tři sta aut, na některých místech se i střílelo. Policie zatkla desítky útočníků

+Paříž, Praha - Je to už týden, co se dva mladíci, kteří se obávali, že je pronásleduje policie, schovávali do trafostanice na pařížském předměstí. Zabíjí je elektrický proud a jejich smrt roziočila nebyvalou spirálu násilí.

Začalo to na předměstí Clichy-sous-Bois a každou noc se agrese šíří dál. V noci na včerejšek už nepokoje zasáhly více než dvacet departementů na severu a východě Paříže. Žijí zde především chudí přistěhovalci, převážně zemi severní Afriky. Nemají práci, žijí v přeplněných bytech a každý den se potýkají s rostoucím rasismem. „Nemohou získat práci, která by odpovídala jejich vzdělání. Každý den za mnou

chodí lidé, kteří si stěžují, že je bezdůvodně zadržela policie,“ řekl nedávno MF DNES Kameel Kabiane, rektor městy v Lyonu. „Mladí lidé, kteří se zde narodili, se nechtějí vrátit do země svých rodičů. Považují se za Francouze,“ dodal.

Každou noc se pařížská předměstí mění v bojiště, vzduchem létá kamení i Molotovovy koktejly, a v noci na včerejšek se dokonce i střílelo. Policie zadržela něko-

lik desítek lidí. Dva hasiči, čtyři policisté a tři civilisté utrpěli zranění.

Úřady udávají, že výtržníci za poslední dny zničili více než tři sta aut, několik autobusů, zautočili na obchodní centrum a základní školu. V plamenech se ocitlo i jedno gymnázium, vládní budova a prodejna automobilů. Na místě muselo zasahovat 120 policistů a asi 200 hasičů. „Pokud tohle bude pokračovat, budeme muset zavřít,“ uvedl pro-

dávač obuvi na předměstí Bobigny, když zamestal střepy z rozbité výlohy. „Lidé se bojí vycházet na ulici a raději zůstávají doma.“

Vláda je proti silicím nepokojům bezmocná. Premiér i ministr vnitra zrušili cestu do zahraničí, vyzývají ke klidu a spolu s dalšími členy kabinetu absolvovali jen za včerejšek několik krizových schůzek. „Potáček a spravedlnost budou mít v naší zemi poslední slovo,“ uvedl premiér Dominique de Villepin, který se snažil zmírnit ost-
rá slova ministra vnitra Nicolase Sarkozyho o „chátře“. Podle odborníků jeho výroky situaci ještě vyostřily.

MICHAELA BUČKOVÁ

ZATÝKÁNÍ NA PŘEDMĚSTÍCH. Policisté vedou mladíky podezřelé z výtržnosti na pařížském předměstí Aulnay-sous-Bois. FOTO: AP

Místa nepokojů

Aulnay-sous-Bois

Clichy-sous-Bois

Paříž

10 km

Nepokoje se rozšířily i mimo Paříž

Ke střetům s policií došlo i v Dijonu, Rouenu a okolí Marseille. Výtržníci zapálili přes pět set automobilů

Paříž (Od naší zvláštní zpravodajky) - Celkem 519 automobilů padlo za oběť řádění nespokojených potomků afrických přistěhovalců, kteří v noci na věrejšek již poosmé za sebou vyšli do ulic francouzských měst.

Včera poprvé se také nepokoje přelily mimo oblast francouzské metropole: násilnosti byly hlášeny ze severofrancouzského Rouenu, Dijonu (východ země) i marseillské oblasti (jih Francie).

Úřady přesto uvedly, že oproti předchozím dnům (nepokoje trvají od 27. října) byla situace na násilně zasazených předměstích celkově klidnější: srážek bylo podle francouzské policie méně. A měly mít i podstatně lehčí charakter.

Na francouzských předměstích ovšem v noci na věrejšek nehorěly jen osobní automobily. V plamelech se ocitlo i komisařství v Champigny-sur-Marne u Paříže. Výtržníci napadli i školy a další veřejné budovy. Podle některých svědků ničili francouzské státní symboly. Zapálili také několik skladišť a obchodů na pařížském předměstí Aulnay-sous-Bois.

„Když se setmí, všichni spěchají domů, bojíme se vyjít na ulici,

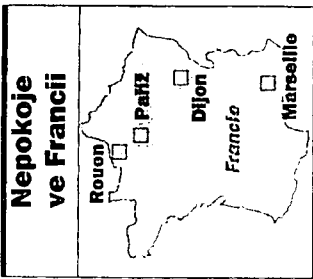
komentuje situaci v násilím zmiňovaných oblastech Naye Baová, původem ze západoafrického Mali.

Střetu s násilníky se včera nevyhnul ani redaktor Slovenské televize Martin Thuma, kterého v oblasti nepokoju přepadli neznámí mladíci a ukradli mu kameru.

Francii rovněž šokoval středěcí příběh tělesně postižené ženy z pařížského předměstí Severanu, která nestačila včas uniknout z autobusu přeapadeného a zapalného skupinou mladíků. Utrpěla proto těžké popáleniny. Podle zpravodajské televize LCI ji však útočníci polili benzinem a z autobusu se dostala jen díky řidičově duchapřítomnosti.

Současné napětí mezi mladými demonstranty a policií vypuklo po smrti dvou mladíků, které zabil elektrický proud poté, co se v pařížském Clichy-sous-Bois schovali do elektrického rozvaděče. Účinní tak prý v domnění, že je pronásledují policisté. Úřady však tuto interpretaci odmítají a tvrdí, že jde jen o záležitost k útokům proti policii. U vchodu do trafostanice nyní leží tři kytky květů a barevný nápis na zdi hlásá: „Neriskuj svůj život. Elekřina je silnější než ty.“

MICHAELA BUČKOVÁ

LIVKIDACE NASLEDKŮ. Hasiči likvidují požár po nočních nepokojích na předměstí Paříže. Výtržníci zapálili v celé Francii přes 500 automobilů. FOTO: MAFA - DAN MATERNA

Boj nezurí jen v ulicích, ale i mezi politiky

Paříž, Praha (paw) - Nepokoje, které v posledních dnech zachvátily francouzská předměstí, mohou řadit politiků prospět. Cynické? Podle mnoha komentátorů pravdivě. Jediný, kdo zatím prohrává, je podle nich ministr vnitřní policie Nicolas Sarkozy.

Nejen britský list The Times si všiml toho, jak dlouho (totiž týden) zůstal Sarkozy na řešení knedle sám. Deník soudí, že jak prezident Jacques Chirac, tak premiér Dominique de Villepin nechali svého ministra vnitřní policie v problémě „vykoupat“. Důvod? Ambiciózní Sarkozy se na jaře roku 2007 chystá kandidovat v prezidentských volbách. A o možnost utkat se v nich svede vnitrostranický zápas zřejmě s Chirakem. Sarkozy přitom Francouzům slibuje hlavně vládu zákona.

S kritikou ministra vyrukovala i levicová opozice: vyčítá mu příliš razantní postup. Komentátoři však hrozí, že na nepokojích nejvíce vydělá extrémní pravice. A její šéf Jean-Marie Le Pen. „Sežnou-li nyní opět demokratické volby, Francie se může v prezidentských volbách připravit na Le Penův triumf“, předpovídá socioložka Maryse Esterleová-Hedibelová.

Výtržníci začínají útočit i v centru Paříže

Střety mezi mladými demonstranty a policií zachvátily Francii. Noc na věrejšek byla zatím nejhorší

Paříž (Od naší zvláštní zpravodajky) – Celkem 1 295 střežících aut a 312 zadržovaných. Jeden těžce a sedm lehce zraněných policistů. Strach a bezradný obyvatelem násilím zasazených francouzských měst. Taková je bilance noci na věrejšek, která byla podle úřadů vůbec nejhorší od 27. října, kdy propukly násilnosti mezi mladými potomky afrických přistěhovalců a policií.

Včera nad rámem se nepokoje prvé přenesly do centra francouzské metropole.

Autá hořela na náměstí République, v jehož okolí se nachází řada turisticky vyhledávaných hotelů. Výtržníci zapalovali i v sedmáctém okrsku, který sousedí s proslulým Montmartrem. Podle policijních zdrojů bylo v centru Paříže v noci na věrejšek zničeno celkem 22 vozů.

„Domníváme se, že násilí musí být organizované. Víme o lidech, kteří objíždějí další města a nabídnou jí k nepokojům,“ tvrdí Cannarozzo Frank, místostarosta násilnostmi postříženého pařížského předměstí Aulnay-sous-Bois, který zodpovídá za bezpečnost. „Teď zjišťujeme, kdo má zájem na tom, aby se situace ještě vyostřila,“ dodává. Odlisný názor zůstává francouzská policie, jejíž mluvčí Patrick Hamon nepředpokládá, že jsou akce demonstrantů řízeny z nějakého centra. Nepopírá však, že mladí útočníci mezi sebou vydatně komunikují prostřednictvím mobilních telefonů a internetu.

Cíle spolupráci mezi demonstrantky napovídá i fakt, že policie včera na jižním předměstí Evry objevila tajnou dílnu na výrobu zápalných lahvi, tzv. Molotovových koktejlů. Při zátahu bylo nalezeno půl druhého tisíce lahví, kanystry benzínu a také kukly, kterými si útočníci zakrývají tváře.

Ve Francii za celý víkend neshořely jen více než dvě tisícovky automobilů. V plamenech se opět ocitly i veřejné budovy, podzemní garáže, sklady a textilní továrna. Na jihoparižském předměstí Grigny útočníci zapálili i dvě dětské školky. Nedaleko odtud, rovněž v pařížském departementu Essonne, napadli nespokojenci jednu z poboček sítě rychlého občerstvení McDonald's. Do provozovny vje-li automobil, který pak uvnitř zapálili. Podle expertů je jídelna zničena ze sedmdesáti procent. Samotný pařížský region byl během víkendy posílen o 2300 policistů, nad metropoli hlídkuje sedm vrtulníků. Bezpečnostní síly jsou vidět ve všech koutech předměstí, především na kruhových objezdech, kde namátkově kontroloují auta.

Co mají společného

„Tihle lidé se nechají integrovat, jinak by se tak už dávno stalo. Pouze zneužívají francouzský sociální systém,“ říká Jean-Yves Choisy, který přišel na demonstraci proti současnému nepokojům. Ta se konala v násilím postříženém předměstí Aulnay-sous-Bois a sešlo se na ní několik set lidí. „Zastavte násilí,“ stálo na jednom z transparentů. „Zhaňské útoky nelze tolerovat,“ dodává Getave Avouyi-Bovi, který je také synem přistěhovalců – jeho rodina přišla do jejího obyvatelství ke klidu,“ vysvětluje.

ROZSAHLÉ ŠKODY. Francouzští hasiči zasahují při požáru textilní firmy v pařížském Aubervillie.

FOTO: MAFA – DAN MATERNA

Francouzská média se v uplynulých dnech snažila vykreslit profil nešťastných. Je jim mezi čtrnácti a pětadvaceti lety. Jejich rodiče či prarodiče přišli do Francie většinou z arabských a afrických zemí. Mají nízké vzdělání, a proto těžko shánějí

Francie z afrického Toga. Getave však při život na střední nepoznal. Bydlí v jedné z bohatších čtvrtí Paříže, má dobrou práci ve velké distribuční firmě. „Jsem Francouz, a proto jsem do této čtvrti přišel vyzvat její obyvatelství ke klidu,“ vysvětluje.

Pracovníci hledají vzrušení. Policie jich už několik set pozatýkala a tvrdí, že vesměs jde „o staré známé firmy“. „Teď je na rodičích, aby doma udělali pořádek,“ tvrdí Cannarozzo Frank z radnice v Aulnay-sous-Bois.

MICHAELA BUČKOVÁ

Francie: úřady sáhly po zákazu vycházení

„Nadešla hodina pravdy,“ říká premiér Dominique de Villepin o nejhorším násilí od 2. světové války

Paříž (Od naší zvláštní zpravodajky) - Francie má novou zkušenost: místní úřady dostaly možnost vyhlásit zákaz vycházení. Do večerní noci ovšem oznámila pouze tři měst, že této možnosti využijí.

Toto opatření, které vychází ze zákona o výjimečném stavu z roku 1955, bylo ve Francii naposledy uplatněno v roce 1962, a to v souvislosti s válkou v Alžírsku. Včera je francouzská vláda

schválila na mimořádném zasedání ve snaze zastavit pokračování násilí, který se před bezmála dvěma týdny rozhořel na chudých předměstích Paříže.

Odtud se náklaza vycházející z frustrace dospívajících dětí afrických a arabských imigrantů přelila do dalších tří set míst.

První zákaz vycházení, který se ovšem vztahoval jen na mladistvé, vyhlásil už v pondělí starosta pařížského předměstí Raicy. Včerejší opatření mohou přefektivně zavést všeobecně všude tam, kde je potřeba, řečeno slovy prezidenta Jacquesa Chiraka. „urychlit návrat ke klidu“.

„Naši hlavní povinností je zaručit každému bezpečí,“ oznámil premiér Dominique de Villepin. Současně však, který může trvat po dobu několika dní, je i možnost domovních prohlídek a jeho nedodržení se může trestat dvěma měsíci vězení. „Domácí prohlídky budou možné kdekoliv, kde bude podezření z přechovávání zbraní,“ uvedl ministr vni-

tra Nicolas Sarkozy. Neupřesnil, zda zbraněmi myslí už obvyklou výbavu výtržníků, zápalné lahve, nebo brokovnice, kterými vandalové na pařížském předměstí Grigny noc předtím těžce postřílili dva policisty.

Jen v Paříži bylo klidnější

Po dvanácti nocích slepého násilí však včera mnoho Francouzů přijali vládní rozhodnutí opožděné zatáhnoutí za záchranou brzdu. „Konečně vláda začíná něco dělat,“ říká padesátiletá Teresa na pařížském předměstí Stains, kde v pátek večer útočníci ubili desátiletého důchodce.

„Když se setmí, nikdo by mě na ulici nedostal. Teď sem už kvůli nepokojům ani nejzdí autobusy z Paříže,“ dodává Španělka, která už třicet let žije ve Francii. V Paříži byla noc z pondělí na úterý poprvé klidnější než ty předchozí. Vandalové tentokrát nepřekonalí svůj vlastní rekord v počtu zapálených aut a jiných aktů zloby.

„Intenzita násilí je na sestupu,“ mohl tak včera nadějně tvrdit francouzský policejní šéf Michel Gaudin. Pro obyvatele řady měst, tedy kromě Paříže, však toto prohlášení mohlo znít až jako provokace.

V Toulouse vyhnaní vandalové cestující z autobusu, vůz zapálili, přivolanou policii zasypaly zápalnými lahvami a kamením. Jednomu z

ROZSÁHLÉ ZATÝKÁNÍ. V noci na večerjezak bylo na problémových předměstích zadrženo celkem 330 osob. FOTO: REUTERS

mladiků utřhl ruku policejní sítovomý granát, který vybuchl, když se ho pokoušel hodit zpět na policisty.

V jiných městech zauočili násilníci na policejní stanice, úřední budovy a zdravotní školu. Celkem zážilo podle policejních zdrojů další ohňovou noc bezmála 230 francouzských měst.

Vláda zatím vylučuje, že by do nejhorších míst mohla nasadit armádu. Nejen od veřejnosti, ale i od policie už však zazněla varování, že bez vojska se násilí nepodaří potlačit.

Zloba chudých na periferii

Vážnost a výjimečnost situace ještě umocnilo odpolední vystoupení

premiéra de Villepina v Národním shromáždění.

„Pro Francii nadešla hodina pravdy, kdy je v sázce její model integrace,“ prohlásil předseda vlády. Zúraznil, že Francie musí zlepšit situaci obyvatel problémových čtvrtí, sužovaných nezaměstnaností, špatným školstvím, mladistvými gangy a dalšími problémy.

Dominique de Villepin tak pojmenoval příčiny nejhorší vlny násilí, která Francii od druhé světové války postihla. Rozbůskou byla smrt dvou mladíků, kteří údajně přehali před policií. Kořeny výbuchu je však podle něj třeba hledat ve frustraci druhé dospívající generace afrických a arabských přistěhovaleců.

MICHAELA BUČKOVÁ

Násilí v Paříži sílí, už zněla i střelba

Jiří Sládek

www.inet.cz/sladek

PAŘIZ/PRAHA 4. 11. 2005

Násilnosti na pařížských předměstích se stupňují. Někteří policisté včera pfirmovali koordinované vpády gangů mladých severoafričských přistěhovačů k «občanské válce». Po týdnů tvrdých střetů začala v ulicích poprvé i střelba.

«Situace je skutečně dramatická. Je to velmi vážné a obávám se, že násilnosti se dokonce mohou ještě zhoršit,« citovala agenturu Reuters Francise Masaneta, generálního sekretáře policejních odborů UNSA.

Stále lépe vyzbrojení útočníci obsadili policejní stanici, podpalili servis automobilů Renault, poničili nákupní centrum a dvě základní školy.

«Za třicet let, co žiji ve Francii, jsem nezažil něco podobného,« řekl Abdel Srhin, marocký imigrant, který žije na kraji Paříže. «Ve vzdychu je nebyvalá agresivita.»

Frustrovaná generace

Mladí přistěhovači se bez zábran vrhali proti všemu, co v jejich očích nějak představovalo autoritu státu. Hnala je hněvivá atmosféra, klíčili z chudých a frustrovaných přistěhovačských čtvrtí. Imigranti říkají, že postrádají respekt francouzské společnosti.

Vypjaté atmosféry ale využily i kriminální gangy, které rabovaly obchody. Zásahaly za nimi rozbité výkladní skříně a vraky dalších podpalených aut.

Prefekt Jean-Francois Cordet, který stojí v čele severopariského departementu Seine-Saint-Denis, mluví o vypjaté situaci přímo méně třech případech.

«Byly vypáleny čtyři výstřely. Dva nuly ve čtvrti La Courneuve proti policistům, jeden výstřel byl vypálen proti hasičům v Noisy-le-Sec, další proti hasičům poblíž Saint-Denis,« uvedl Cordet. Nikdo nebyl postřelen.

FOTO: REUTERS

Mladí přistěhovači na předměstích Paříže už týden ničí obchody a podpalují automobily. Takhle to včera v noci vypadalo ve čtvrti Le Blanc Mesnil.

Šest policistů a čtyři hasiče ale zranily Molotovovy koktejly arabských útočníků. Zadrženo bylo 29 lidí, ve vazbě jich zůstává 23. Zničeno bylo už celkem na 300 automobilů.

Nejednotná vláda

Dramatické záběry horících aut v ulicích nutí politiky k činům. Ministr vnitra Nicolas Sarkozy včera jednal o vypjaté situaci přímo v předměstské čtvrti Bobigny, která se nachází severně od Paříže. Přesunuje tam další stovky policistů – muži byli převeleni z ochrany

u fotbalového zápasu. Sarkozy hájí názor, že státní moc nesmí ani krok ustupovat kriminálnímu gangům.

Vládu ale oslabuje názorové spnutí. Například ministr sociálních věcí Jean-Louis Borloo zdůrazňuje, že kabinet musí hledat další cesty, jak zlepšit život na předměstích velkých měst. «Tyto oblasti jsou přece integrální součástí naší země,« zdůraznil. Hovoří například o lepším přístupu ke vzdělání, potřebě pracovních míst.

Podobná slova už znějí téměř v přistěhovačských čtvrtích. Ne-

závala – bez výraznějšího úspěchu – už předchozí socialistická vláda Lionela Jospina.

Premiér Dominique de Villepin kalkuluje s tím, že razantní přístup vůči Sarkozyho oslabit, pokud bude násilí pokračovat v dalších dnech. Na povrch tak vyplouvá obtížně skrývaná rivalita obou mužů, kteří se zřejmým střetem v prezidentských volbách v roce 2007.

Nejisté výhledy

Francie není jediná země v Evropě, která zažívá výbuch nenávisli v přistěhovačských čtvrtích. Ne-

Britové dají školám dvojnásobek na počítače

LONDYN 4. 11. 2005

Britská vláda včera oznámila, že více než dvojnásobila finanční prostředky, které budou mít státní základní a střední školy k dispozici na nákup programů pro počítače.

Státní tajemník na ministerstvu školství Andrew Adonis řekl, že v příštích dvou letech bude celková suma pro tento účel činit 200 miliónů liber, tedy v přepočtu přibližně 8,6 miliardy korun.

Celkově mají letos britské školy k dispozici asi 640 miliónů liber na nákup programů a počítačového vybavení či technické podpory. To není málo, zdá se Britům. Ještě v roce 1998 totiž dostávali školáci pro tento účel pouze 102 miliónů liber ročně.

V současné době jsou tedy státní školy jedním z významných zákazníků počítačového průmyslu. Britský program «digitálního kurikulu» přijala i Evropská komise, podle níž není státní podporou průmyslu a nemá negativní dopad na volnost trhu.

Školy mohou využít přidělené prostředky podle vlastního uvážení, například k budování nových multimediálních učeben, výbavě zářků a učitelů programy nebo na vybavení učeben pro žáky se zvláštními potřebami.

Prostředky jsou účelové vázány, takže je školy nemohou použít na nic jiného než na počítačové vybavení. Školy si mohou techniku či programy samy vybrat, ale pouze z jediného katalogu, který schválila odborná komise ministerstva školství.

Labouristická vláda, která vzešla z vítězných květnových voleb, přislíbila zlepšení státních škol jako jeden ze svých hlavních cílů. (ČTK, šla)

Francií dál otrásá pouliční násilí

Bilance vikendů: dva tisíce spálených aut, stovky zabitých, hoře školy i restaurace. Násilí se z parížských předměstí šířilo dál, ani včera večer neskončilo.

Jiří Sládek
www.limod.cz/sadek

/Od našeho zvláštního zpravodaje/

PARŽ, 7. 11. 2005

Zbrani mladíků z panelákové čtvrti Bobigny severovýchodně od Paříže jsou zapalovače. Dvě tři desítky mužů, podle vzhledu přistěhovalců, postavali u řady aut. Sláci chvíle – a jedno z nich vzplane. Pak v dále zazní siréna, na temné obloze buráčí vrubák. Útočníci mžejí v proluce mezi betonovými zdmi.

Do policejních statistik právě přibývalo dalších z aut, která shořela o víkendů. Ulice je dokonale vyčištěná, jen pár lidí sleduje doutnající vrak.

Násilí se v posledních dnech stupňovalo a Francie prožívala nejhorší dny od 27. října, kdy na první pohled bezcílná vína útoků začala. Prezident Jacques Chirac včera svolal radu pro vnitřní bezpečnost – ministři silových resortů, sociálních věcí a financí. »Je naší absolutní prioritou obnovit bezpečnost a pořádek.« Tekl po jednání Chirac ve svém vůbec prvním komentáři k nepokoju.

Většina Francouzů nicméně nevěří, že politici naleznou rychlé řešení. Cítí stále větší bezmoc.

»Nepochopím, proč to děláji.« říká o útočnických Rachid Ziad, předáče sádky Alžírčan. Žije ve Francii už pětadvacet let, prodává v obřim supermarketu, který spolu s radnicí vymezuje sídlo Bobigny.

»Souhlasím s tím, že nás vláda přehlíží. Proč ale kvůli tomu musí lehnout polepem školai?« zlobí se.

Podpálená auta navíc obvykle nepatří majetným lidem, kterým rozvášnění mladici nemohou přijít na jméno, ale spíš přistěhovalcům.

Bezdělní se šíří do dalších oblastí Francie. V neděli večer střelili v Grigny jižně od Paříže vjchzntici po policistech a asi třicet lidí zranili. Nepokoje se odehrávaly i v Ev-

FOTO: CINXAP

»Table mládež nemá před sebou pozitivní příklad – pokud tedy po- mineme známé fotbalisty.« říká francouzský expert na evropský is- lám Olivier Roy.

Problematikých čtvrtí přitom stále přibývá – a nejen ve Francii. Podle studie OECD ani ve vyspě- lých zemích nepřetává přibývat oblastí s nezaměstnaností a hospo- dářskou stagnací. Problematické čtvrti mají společné jmenovatele: vysokou zločinnost, toxikomanií, alkoholismus, rozvrácené rodiny a slabé vzdělání.

Jiné podobné předměstí, Au- nay-sous-Bois, vypadá cestou z nádraží jako malebné městečko. Právě se koná výstava květin a pod širokou oblohou servírují bre- tonské palačinky.

O kus dál je to jinak. Přilehlé přistěhovalcké ghetto stejného jména ještě nese stopy násilností.

»Všichni nás líčí jako zločince.« stěžuje si třináctiletý Mourin s kapsami nabitými kamenin. »Zkuste ale sledovat, jak se chová policie, když nás kontroluje. Pode- zřelý je každý už jen tím, že běží.«

Většina Francouzů má pro frust- raci přistěhovalců pochopení. Ná- silnostmi ale o sympatie přišli. Naopak: většina lidí vyjádřila v průzkumech podporu razantní- mu ministrovi vnitra Nicolasi Sa- rozymu, který odmítá ustupovat. Jeho lidé připravovali taktiku »ge- rillové« bitvě a mimo jiné promáše- dují násilníkům na motocyklech.

Tomu, že útoky nejsou úplně ži- velné, ale spíš dobře organizované, nasvědčuje i včerejší objev tajné výroby zápalných lahvi. Strážci zákona se zaměřili na vytřísané »problémové« oblasti, jenže pak se třeba stalo, že skupina mužů vyra- bovala příměstský vlak z mezidná- rodního letiště Charlese de Gaulla a okradla několik cestujících.

Mnoho útočníků je přitom nezle- tělých. A honičku s policisty poklá- dají za dobrou zábavu. Něco, co si vychutnají jako PlayStation. »Je to pro ně taková hra na kovoje a na inčiny.« říká Olivier Roy. »Zapalo- vání aut berou jako sport.«

Agenda, str. 2
Komentář, str. 10

V noci na neděli, nejhorší za posledních deset dní, se nepokoje přenesly i do centra Paříže.

reux na severu země, střety hlásili i v Lille, Lyonu či z okolí Marseille.

Razance protestů Francouze překvapila. Vysvětlení hledají ob- tížné politici i sociologové. Co mladíci protesty sledují?

Zptejte se kteréhokoli imigran- ta na severu Paříže, co dělá vláda špatně, dozvíte se to hned. Přisté- hovačská předměstí nemají práci, chybí i jasná představa, jak to změnit. A hlavně: mladíci ve druhé

třetí generaci přistěhovalců se cítí být druhořadými Francouzi. Mají identifikační karty, mají byd- lení. S novou zemí se ale neztotož- nuli. Nevídl ve svých řadách kladné

burdyny. Cítí jen frustraci.

Francie přijala zákaz nočního vycházení

PARIZ, 9. 11. 2005
 Francouzská vláda všem povolila prefektům, aby podle potřeby vyhlásili zákaz nočního vycházení. Opatření má pomoci zvládnout nepokoje, které suzejí zemi téměř dva týdny. Prefektura departementu Somme už jako první oznámila, že ho zavádí v Amiensu pro osoby mladší šestnácti let.

Vláda reaktivovala zákon o výjimečném stavu z roku 1955. Zákon umožňuje zakázat noční vycházení až na 12 dní. Premiér Dominique de Villepin upozornil, že prefekti budou mít po dobu platnosti mimořádných opatření také právo-moc ukládat domácí vězení nebo naopak zakázat pobyt původem násilností, které burle možno odsoudit až ke dvěma měsícům odnětí svobody.

Premiér zdůraznil, že prioritou se má stát boj proti všem druhům diskriminace. Zároveň ohlásil tvrdší postup proti ilegální imigraci. Villepin ohlásil zákaz vycházení už v pondělím projel. Zároveň oznámil i některá sociální opatření ke zlepšení situace. Například rozšíření finanční podpory občanským organizacím na předměstích či zrujením sobení stipendií pro nadané děti z problémových čtvrtí. V těchto má být také urychlena obnova bytového fondu.

Hasiči likvidují požár na severu Paříže. V noci na pondělí jich bylo přes 1400. Násilí v okolí metropole se poněkud zmírnilo.

Jiří Štábel
 foto: AP/Wide World

moc při hledání pracovních míst. To nezajišťuje jako spáný nápad. Je to ale jen začátek.
 Je zřejmé, že přístup k imigraci se bude muset zásadně změnit.
 »Kříže je vítěz,« říkal francouzský sociolog Michel Wievorka. »Jenou tedy strukturální problémy, které neférisla žádná právní ani levicová vláda v uplynulých pětadvaceti letech.«
 »Tradční model francouzské republiky už podle něj neplatí.«
 »Celý systém musí být od základů přehodnocen,« řekl Wievorka agentuře Reuters.
 Prvním politikem, který představil přehodnocení ambiciózních představ o integraci, vycházejících z idejí revoluce z roku 1789, byl ministr vnitra Nicolas Sarkozy. Připustil, že v některých

ohledech je inspirativní britský přístup, který poskytuje přístěhovancům mnohem větší svobodu rozhodování a respektuje jejich odlišnost. Londýn se nezastává lineárním i v Británii čas od času odřásá přístěhovaleckými čtvrtěmi násilí, naposledy v severoanglickém Birminghamu.
 Ministr práce Jean-Louis Borloo uznává, že Francie přecocila možnost následného tlaku na integraci. Dlouhodobě přehližení náboženské či kulturní rozmanitosti podkopalo jednotu země – důsledně přístup státu vnitřní přístěhovalec jako arogance. Od-mítali pochopit, proč mají zapomenout na své kořeny.
 Mnozí Francouzi napopak nechápali, proč například není mož.

obhedech je inspirativní britský přístup, který poskytuje přístěhovancům mnohem větší svobodu rozhodování a respektuje jejich odlišnost. Londýn se nezastává lineárním i v Británii čas od času odřásá přístěhovaleckými čtvrtěmi násilí, naposledy v severoanglickém Birminghamu.
 Ministr práce Jean-Louis Borloo uznává, že Francie přecocila možnost následného tlaku na integraci. Dlouhodobě přehližení náboženské či kulturní rozmanitosti podkopalo jednotu země – důsledně přístup státu vnitřní přístěhovalec jako arogance. Od-mítali pochopit, proč mají zapomenout na své kořeny.
 Mnozí Francouzi napopak nechápali, proč například není mož.

né v sociologických průzkumech Paríž přitom věřila, že přestěhování imigrace i urbanistických celků přinese užitek. Mnoho lidí stejného pívooni se tak v průběhu 60. a 70. let manulého století ocitlo na stejném místě. Jenže tak vzáklad uvádějí čtvrti se společnými problémy: kriminalitou, nezaměstnaností či prostitucí.
 Přístěhovalecká ghetta jsou i v jiných zemích. Nikde nejsou ale tolik uniflkované a rozsáhlá, sledky tří dekad sociální a etnické segregace, říká Manuel Valls, starosta Evry jižně od Paříže.
 Mnozí podnikatelé nyní státní in-tervence by přístěhovalcům pomohlo uvolnění tuhých ekono-

mických pravidel. Konec státního intervencionismu by počitly zmíněným by se najednou zmíněné nové pracovníky, a to by přineslo užitek i oblasť s vysokou nezaměstnaností.
 »Mnozí z těch mladlků nikdy v životě neviděli své rodile příkavci. Kde mají brát pozitivní příklady?«, ptá se Claude Chevallier, který vlastní obchod s koberci na předměstí Aubny-sous-Bois.
 Na nové prostředí se adaptují lépe ženy. To prohlubuje v rodinách přístěhovalec puuti, stejně jako konflikty mezi generacemi.
 Alternativně ke státnímu zasahování se hledá obličej. Opoziční socialisté se omezil na kritiku vlády. Říkají, že de Villepin se nesnáží noskterout obyvateřům přístěhovaleckých předměstí naději.

Integrační model selhává. Má Francie jiný?

»Premiérová slova postrádají sociální dimenzi, chybí pozitivní vzkaz postuženým oblasť,« uvádí se v jejich prohlášení.
 »Převratný recept nenahradí ani prezident Jacques Chirac. V minulosti stál v čele vlády, řídil i prařížskou radnici.« Francie neúčelná dost pro to, aby se mladí přístěhovalec cítili vyslyšení, a re-spektováni,« připustil Chirac, který připomněl, že nezaměstnanost v některých oblasťch dosahuje až čtyřiceti procent.
 Jeden krok ale může zmírnit: v březnu jmenoval podnikatele Louise Schweiterra do čela komise, která má nyní dozrát na to, aby přístěhovalec nebyli diskrimínováni na pracovním trhu.
 Komentář a foto: str 10

Evropa se bojí rizika, proto hoří

Jack a Suzy Welchovi

Když jsme byli minulý víkend v Paříži, zuřily tam právě nepokoje. A zuřily tam i o pár dní později, když jsme odjížděli do Stockholmu. Ve Švédsku přitom tvoří přistěhovalci pětinu obyvatelstva a přibližně 40 procent mladých lidí z této sociální skupiny je bez zaměstnání. Právě tam nás jedna novinářka naléhavě požádala, abychom okomentovali vášnivou debatu, která vypukla spolu s násilonostmi.

Co by měli vedoucí francouzští představitelé dělat, ptala se, aby »zastavili krvácení«? A jak by měly politické špičky ostatních evropských zemí zajistit, aby se něco podobného nestalo i u nich?

Pracovní místa!

Naše odpověď byla jednoduchá: totiž že evropské vlády musí ve spolupráci se soukromými podniky vytvářet pracovní místa. Nikoliv umělá místa ve státním sektoru, nýbrž skutečná místa v nových firmách. Toho lze dosáhnout prostřednictvím daňových a pracovních zákonů, které podporují a odměňují podnikatelského ducha.

V tu chvíli nám připadlo, že jsme vyzvali k veřejnému topení štěnat a kofat. Novinářka byla na mrtvici.

»To se pletete!« řekla. »Tento problém se musí řešit tak, že vláda poskytne nezaměstnaným víc peněz a dávek. Proč se tomuto řešení bráníte?«

Tomuto řešení se bráníme, protože to žádné řešení není.

Možná se nikdy nedozvíme, co přesně vyvolalo ve Francii výtržnost, ale jednou věcí si můžeme být jisti. Lidé, kteří vědí, že jim budoucnost může přinést zlepšení života a finanční zajištění, jen zřídka podpalují auta. Výtržnosti jsou výrazem frustrace a hněvu. Jsou výkřikem zoufalých.

Pracovní místa ve státním sektoru jsou zcela v pořádku. Ony ostatně musí být, když je zastává každý pátý Francouz a když jeden nedávný průzkum ukázal, že 76 % Francouzů mezi 15 a 30 lety pokládá práci ve státní správě za atraktivní.

Žádná země však nemůže mít vytrvale stagnující ekonomiku, krmít ve státní správě čím dál více lidí a současně dál podporovat střední sociální systém včetně zdravot-

FOTO: OK

Člověk, který věří vlastní budoucnosti, nepotřebuje zapalovat auta, říká Jack Welch.

nictví a školství, jak je tomu ve většině evropských států.

Evropa tudíž potřebuje pracovní místa v soukromém sektoru, a to naléhavě. Vezměme si například statistiku, kterou v listu Wall Street Journal zveřejnil Joel Kotkin z nadace New America. Ekonomika USA podle ní v posledních 35 letech vytvořila 57 miliónů nových pracovních míst. Evropa – jejíž celkový hrubý domácí produkt má srovnatelnou velikost – jich vytvořila pouhých čtyři milióny.

Čtyři milióny! Co se děje? Děje se to, že jsou přijímány zákony, které velmi zdrazují investice. Existuje jen málo daňových pobídek pro rizikové investice. A pracovní zákony činí propouštění zaměstnanců natolik nákladným, že se firmy zdráhají lidi vůbec přijímat.

A pak je zde také onen všudypřítomný evropský přístup, který lze

shrnout do jediné fráze: silný odpor vůči riziku.

Když jsme byli nedávno v Německu, setkali jsme se s mnoha podnikateli. Všichni se shodli, že celková bilance Německa – i Evropy jako celku – nikdy nevypadala zdravěji. A že navzdory politickým překážkám se firmy restrukturalizují, aby zvýšily svou konkurenceschopnost.

To je sice žádoucí, ale zpravidla ne pro tvorbu nových pracovních míst. Když jsme se dotázali, proč bohaté společnosti neinvestují do nových aktivit a nerozšiřují své řízení a akvizice, bylo doslova vidět, jak přítomným vyrážá na čele pot.

»Ale ne! V devadesátých letech jsme přece investovali do internetových společností,« nechal se slyšet jeden manažer, »jenže jsme prodělali. Něco takového nepotřebujeme ani nechceme zažívat znovu!«

Při vši účtě, odpověděl jsme, je na čase tohle trauma překonat. Principem podnikání je řízení rizika, ne útěk před ním. Na splasknutí internetové bubliny bylo nejlepší to, že se z něj firmy poučily. Tradiční rizikovní investoři pohlížejí na ztráty jako na přirozenou součást procesu.

Bojíte se riskovat

Evropa potřebuje takový růst počtu pracovních míst, který dá lidem naději – a který mohou zajistit pouze nové firmy. Firmy, jaké se v USA objevují den co den.

Americká kultura totiž oslavuje podstupování rizika. Podnikatelé jsou zde pokládáni za národní hrdiny, kteří nastartovali obrovské stroje na tvorbu pracovních míst, ať už mezi ně patří Bill Gates, Michael Dell, Steve Jobs...

Najít podnikatele ve staré Evropě – zvláště pak podnikatele mladého a zapáleného – je naopak vzácnost. Rozhodně více jedinců tohoto druhu jsme poznali ve východoevropských zemích, jako jsou Slovensko a Maďarsko.

Americké podnikatelské prostředí není dokonalé, ale přesto ostře kontrastuje s tím, které momentálně panuje v Evropě.

Někteří lidé by mohli namítnout, že výtržnost ve Francii jsou sice strašné, ale nakonec odezní samy od sebe a nikde jinde už nevyvuknou. Jako argument přitom uvádějí, že zpomalující se populační růst v Evropě postupně vytvoří pracovní příležitosti pro všechny.

Skutečnost však není tak prostá. Pracovní příležitosti vzniknou v Evropě tehdy, když budou vlády a podniky spolupracovat na tvorbě práce – skutečné práce – v podobě přitažlivých nových pracovních míst. Bude třeba změnit daňové a pracovní zákony, stejně jako další vládní strategie. Kromě toho se však bude muset změnit i přístup – směrem k podstupování většího rizika. Firmy se budou muset rozhoupat a investovat do nových aktivit. A podnikatelé budou muset vystoupit z ulit a začít budovat budoucnost.

Jistě, některé nové podniky zkrachují. Mnohé však udělají terno. A s nimi i celá Evropa.

Autoři napsali celosvětový bestseller *Winning* (Jak vítězit).
© The New York Times Syndicate